

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Onderzoek CBR
Deelrapport B2: Pensioenen
24 januari 2011

Definitief

Twynstra Gudde

ADVISEURS EN MANAGERS

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Stationsplein 1
Postbus 907
3800 AX Amersfoort
Telefoon 033 4677777
www.twynstragudde.nl

Onderzoek CBR
Deelrapport B2: Pensioenen

J. van Beek (APS Pensioenteam)

Waardenburg, 24 januari 2011
560903/ASG/SCH

Samenvatting

De pensioenregelingen van het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) zijn in hun huidige vorm financieel onhoudbaar. Bij ongewijzigde voortzetting zullen de kosten de komende jaren mogelijk verdubbelen. Om de risico's beheersbaar te maken en het voortbestaan van het CBR niet in gevaar te brengen, is aanpassing van de pensioenregelingen onontkoombaar.

Naar aanleiding van aanhoudende problemen bij het CBR heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu (voorheen Verkeer en Waterstaat) opdracht gegeven voor een onafhankelijk onderzoek naar de situatie bij het CBR. In dit rapport staan de resultaten van het deelonderzoek naar de pensioenen. Het onderzoek gaat in hoofdzaak in op de aard en de omvang van de risico's van de pensioenregeling van het CBR. Daarvoor is het pensioendossier gereconstrueerd over de periode 2000-2010. Op basis van deze analyse zijn aanbevelingen voor de toekomst geformuleerd.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode mei-oktober 2010. De conclusies en aanbevelingen zijn gebaseerd op het verleden en op de situatie in deze onderzoeksperiode. Dat betekent dat waar wordt gesproken over de directie of de raad van toezicht het niet gaat over de nieuwe directie en raad van toezicht die inmiddels is aangetreden.

Pensioenregelingen van CBR

Het CBR kent vier pensioenregelingen:

- Pensioenregeling A is een eindloonregeling (de hoogte van het pensioen is afgeleid van het laatstverdiende loon) en heeft 199 deelnemers. Deze regeling is eindig; de laatste deelnemer gaat in 2014 met pensioen. In vergelijking met andere nog bestaande eindloonregelingen zijn de kosten van deze regeling niet buitensporig.
- Pensioenregeling B is eveneens een eindloonregeling en heeft 809 deelnemers. Deze regeling is in 2006, 2007 en 2008 aanmerkelijk verbeterd met het doel de pensioenopbouw van deze medewerkers zoveel mogelijk onveranderd te laten na de invoering van de Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling (Wet Vpl). De aangebrachte verbeteringen zijn in de markt hoogst ongebruikelijk en vanwege de kosten als onverantwoord te kwalificeren. De regeling levert een pensioenresultaat op dat gemiddeld tussen de 15 en 35 procent hoger ligt dan dat van organisaties als ABP, ANWB of TNO.
- Pensioenregeling C is een middelloonregeling (de hoogte van het pensioen is afgeleid van het gemiddelde verdiende loon) en heeft 226 deelnemers. Het kostenniveau van deze regeling ligt binnen de algemeen geaccepteerde norm van 15 tot 20 procent van de loonsom.

De regeling is redelijk marktconform en zeker niet bovengemiddeld.

- Ten slotte is er een prepensioenregeling waarvan de kosten na 2011 vervallen. Net als de meeste ondernemingen heeft het CBR de prepensioenregeling voortgezet voor medewerkers die op 1 januari 2005 55 jaar of ouder waren.

Stijging pensioenkosten

De komende jaren zullen de pensioenkosten bij ongewijzigde voortzetting mogelijk verdubbelen als gevolg van de ontwikkeling van de rekenrente, de zogeheten backserviceverplichtingen en het huidige indexatiebeleid van het CBR.

Op dit moment geldt voor de pensioenregelingen van het CBR - die zijn ondergebracht bij verzekeraar Nationale Nederlanden - een rekenrente van 4 procent. Het contract met de verzekeraar loopt op 1 januari 2012 af. De verwachting is dat de rekenrente bij een nieuw contract lager zal zijn en zal dalen naar 3 of mogelijk zelfs 2 procent.

Stijging van de salarissen leidt bij eindloonregelingen tot aanzienlijke backserviceverplichtingen, dat zijn de kosten die nodig zijn om pensioenaanspraken over de achterliggende jaren aan te passen aan het hogere salaris.

De indexatie van de pensioenen (de jaarlijkse aanpassing aan de prijsstijging) is bij het CBR voorwaardelijk (uitgezonderd de premievrije prepensioenaanspraken). In de praktijk gaat is dat niet zo. Bij het CBR is sprake van een negatief bedrag aan overrente. Dat betekent dat het rendement van de beleggingen lager is dan de rekenrente die het fonds hanteert voor de berekening van zijn toekomstige verplichtingen. Deze negatieve overrente heeft voor veel misverstanden gezorgd. Niet iedereen heeft begrepen dat het gaat om een schuld aan de verzekeraar die in de toekomst moet worden ingelost. Ondanks het bestaan van de negatieve overrente zijn de pensioenen in de afgelopen jaren wel geïndexeerd, waardoor bij de deelnemers het beeld is ontstaan dat indexatie vanzelfsprekend is.

Administratieve verantwoording

De administratieve verantwoording van de pensioenlasten in de jaarverslagen van het CBR, het Pensioenfonds, het Toeslagfonds (waaruit de prepensioenregeling wordt betaald) en het Indexatiedepot is inconsistent en op onderdelen onnavolgbaar. Er zijn opvallende verschillen in de verslaglegging, die argwaan en wantrouwen in de hand werken. Voor de suggestie dat er 'pensioengeld verdwenen' is, heeft het onderzoek echter geen bewijs gevonden. De analyse van de geldstromen over de periode 2002-2009 wijst uit dat er geen geld aan de fondsen is betaald dat niet terecht is gekomen in de pensioenregelingen van de deelnemers.

De geldstromen mogen door de verschillende manieren van verslaglegging niet geheel op elkaar aansluiten, doorslaggevend is de bevestiging van Nationale Nederlanden dat zij de voor de uitvoering van deze regelingen verschuldigde premies hebben ontvangen. Verder zijn er bij het Pensioenfonds CBR controlemechanismen ingebouwd en heeft Nationale Nederlanden de gelden belegd overeenkomstig het beleggingsmandaat, dat geen ruimte laat voor individueel ingrijpen.

Uit de analyse van de geldstromen blijkt dat de middelen van het Toeslagfonds twee maal oneigenlijk zijn gebruikt, namelijk voor het financieren van een verruiming van de pensioenregeling en voor het financieren van de indexatiekosten die volgens de regels voor rekening komen van het CBR. Het geld in het Toeslagfonds is bedoeld voor de prepensioenuitkeringen. De jaarverslagen van het Toeslagfonds zijn sinds 2005 niet meer goedgekeurd. Nader onderzoek naar dit fonds is noodzakelijk.

Toekomst CBR-pensioen

Om de financiële risico's beheersbaar te maken en het voortbestaan van het CBR niet in gevaar te brengen, is aanpassing van de bestaande pensioenregelingen onontkoombaar. Meest realistisch is één pensioenregeling in te voeren voor alle medewerkers van het CBR, waarvan de kosten zich bewegen tussen de 15 en 20 procent van de loonsom. Dat zijn in Nederland gemiddeld de lasten voor verzekerde pensioenregelingen. Regeling A en de prepensioenregeling zouden in stand kunnen blijven vanwege de eindigheid van de regelingen. Alle deelnemers aan regeling B zouden in deze optie met ingang van 2012 worden opgenomen in regeling C, die in principe niet verandert. Deze optie brengt aanmerkelijke kostenvoordelen met zich mee. Als het CBR voor deze optie kiest, moeten hierover onderhandelingen plaatsvinden met de vakbonden en de ondernemingsraad (OR). Uiteindelijk is het aan sociale partners om in goed overleg tot een oplossing te komen.

Pensioencultuur

Het pensioenonderzoek is grotendeels feitelijk van aard. Daarnaast is ook gekeken naar de wijze waarop het CBR met het onderwerp pensioenen is omgegaan: de pensioencultuur. Het CBR scoort hier een onvoldoende. Bij directie en raad van toezicht van het CBR heeft het ontbroken aan visie op de pensioenregelingen. De pensioenregelingen waren een instrument in de strijd tussen de directie en de OR. De vele aangetrokken adviseurs zijn een teken van de juridisering van deze strijd. De OR heeft zich meer dan eens de rol van 'medebestuurder' toebedeeld. Er was geen sprake van een duidelijke structuur, rol- en taakverdeling en afbakening van verantwoordelijkheden. In combinatie met een gebrek aan deskundigheid heeft dit geleid tot ondoordachte keuzes met grote financiële consequenties. De raad van toezicht is niet in staat geweest op een goede manier te interveniëren. Dit alles heeft ertoe geleid dat op het pensioendossier onverantwoorde beslissingen zijn genomen.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding van het onderzoek en onderzoeksvragen	1
1.2	Onze aanpak en verantwoording	3
1.3	Opbouw van het rapport en leeswijzer	4
2	Waar staat het CBR nu?	5
2.1	De uitvoering van de pensioenregelingen van het CBR	5
2.2	De pensioenregelingen van het CBR	6
2.3	De kosten van de huidige regelingen bij ongewijzigde voortzetting	9
2.4	De kwaliteit van de pensioenregelingen van het CBR	12
2.5	Welke financiële risico's loopt het CBR met de pensioenregelingen?	13
2.6	Conclusies	19
3	Pensioenregelingen CBR toen en nu	20
3.1	Geschiedenis organisatie Pensioenfonds CBR	20
3.2	Ontwikkelingen 2000 - 2010 met financiële consequenties	22
3.3	Liquidatie pensioenfonds	24
3.4	Conclusies	25
4	Verantwoording en verslaglegging pensioenlasten	27
4.1	Administratieve organisatie	27
4.2	Verslaglegging pensioenlasten en aansluiting geldstromen	28
4.3	Oneigenlijk gebruik van het Toeslagfonds	29
4.4	Indexatie en Indexatiedepot	31
4.5	Conclusies	31
5	Hoe nu verder?	33
5.1	Conclusie: een pensioenregeling voor het CBR	33
5.2	Uitwerking	33
5.3	Financiële gevolgen van één pensioenregeling voor CBR	35
6	Bevindingen pensioencultuur CBR	37
6.1	Bevindingen analyse pensioencultuur	37
6.2	Conclusies pensioencultuur CBR	43
7	Beknopte antwoorden onderzoeksvragen	44

Bijlagen

1. Totaaloverzicht verbeter- en aandachtspunten
2. Specificaties pensioenregelingen CBR
3. Detailoverzichten financiële prognose
4. Overzicht gevoerde besprekingen en geraadpleegde documenten
5. Indexatie CBR
6. Voorbeelden administratieve onduidelijkheden
7. Verslaglegging pensioenlasten
8. Alternatieven voor de huidige pensioenregeling

1 Inleiding

Voor u ligt het deelrapport *Pensioenen CBR* (deelrapport B2) dat onderdeel is van het onderzoek van Twynstra Gudde naar het CBR in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (voorheen het ministerie van Verkeer en Waterstaat). In dit rapport treft u onze analyse, conclusies en aanbevelingen aan over de ontwikkeling van het pensioendossier bij het CBR in de periode 2000 - 2010. Dit onderzoek gaat in hoofdzaak in op de aard en de omvang van de risico's van de pensioenregeling van het CBR. Om deze vraag goed te beantwoorden, is vanaf 2000 gereconstrueerd waar het CBR vandaan komt. Hiermee leggen we een goede basis, waarop wij kunnen ingaan op de risico's voor de toekomst.

1.1 Aanleiding van het onderzoek en onderzoeksvragen

De Stichting Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) is een privaatrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (zbo) met als wettelijke taak het toelaten van personen tot het wegverkeer en het bevorderen van de verkeersveiligheid. Vanuit samenleving, politiek en media zijn in de afgelopen jaren met enige regelmaat kritische vragen gesteld bij het functioneren van het CBR. Het CBR staat per mei 2009 onder verscherpt toezicht en blijft dit, totdat de prestaties van het CBR stabiel zijn. Ter verbetering van de prestaties heeft het CBR in 2008 een reorganisatietraject ingezet. Deze reorganisatie is per mei 2010 geëffectueerd. Vanwege de aanhoudende kritiek en problemen heeft de minister van Infrastructuur en Milieu (de minister) de Tweede Kamer gemeld, dat hij een onafhankelijk toekomstgericht onderzoek zal starten naar de stappen die aanvullend op de reorganisatie gezet moeten worden, om de publieke taakuitvoering van het CBR structureel op het gewenste niveau te brengen.

Voor het onderzoek heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu (het ministerie) de volgende onderzoeksvragen¹⁾ gesteld:

1. *Waar staat de CBR-organisatie op dit moment?*
2. *Welke verbetermaatregelen heeft het CBR al in gang gezet?*
3. *Welke concrete verbetermaatregelen zijn in aanvulling hierop nog nodig om het gewenste eindbeeld te behalen en op welke termijn is het 'eindbeeld' realiseerbaar?*

Box 1. Onderzoeksvragen CBR-onderzoek

1) Ministerie van Verkeer en Waterstaat (2010), Plan van aanpak, Onderzoek naar maatregelen aanvullend op de reorganisatie van het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen, 22 maart 2010.

Het onderzoek heeft betrekking op de verschillende aspecten van de CBR-organisatie en dit zijn:

- A. Cultuur en governance
- B. Financiën en pensioenen
- C. Kwaliteit taakuitvoering en informatievoorziening.

Dit rapport gaat in op de pensioenen van het CBR. Het ministerie heeft aangegeven dat het gaat het om de aard en omvang van de risico's van de pensioenregelingen van het CBR²⁾. In onze uitwerking van de vraag hebben wij de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Waar staat het CBR nu?
2. Wat is er verbeterd, c.q. moet er nog verbeterd worden?
3. Welke financiële gevolgen heeft het ongewijzigd voortzetten van de huidige pensioenregeling(en)?
4. Welke alternatieven zijn er voor de huidige pensioenregeling(en)?
5. Wat zijn de alternatieven voor uitvoering van de pensioenregeling(en)?
6. Welke ingrepen zijn noodzakelijk om tot beheersbare kosten (lees: een financieel houdbare regeling in de toekomst) te komen?
7. Wat zijn daarvan de financiële gevolgen?
8. Wat zijn de gevolgen daarvan voor de pensioenopbouw van de medewerkers?
9. Welke financiële risico's zijn er (nog) aanwezig?

Voorwaarde voor het onderzoek naar de pensioenen was het gebruikmaken van bestaand onderzoeksmateriaal. Er was al veel onderzocht. Bestudering van de bestaande informatie en reeds gepleegde onderzoeken boden onvoldoende houvast voor een adequate beantwoording van de onderzoeksvraag. Het bleek onvoldoende goed mogelijk om de uitgangssituatie (waar staat het CBR nu?) in beeld te krijgen. Na overleg met het ministerie hebben wij fiat gekregen om aanvullend onderzoek te doen en antwoord te vinden op de vraag of er aansluiting gevonden kon worden tussen de in de jaarverslagen van het CBR gepubliceerde cijfers en de daadwerkelijke betalingen aan het Pensioenfonds CBR en aan (her)verzekeraar NN. Ook wilden we een antwoord vinden op de onderstaande vragen:

- Wat zijn de te verwachten kosten van de 55⁺-min-reparaties en wat is de actuele financieringsgraad daarvan?
- Wat is de actuele vermogenspositie van het Pensioenfonds CBR?
- Wat zijn de concrete (financiële) gevolgen van de lagere creditrating van herverzekeraar Nationale Nederlanden?
- Wat is de actuele status van het Toeslagfonds?
- Wat is de actuele status van de overgangsregelingen?

²⁾ Ministerie van Verkeer en Waterstaat (2010), Plan van aanpak, Onderzoek naar maatregelen aanvullend op de reorganisatie van het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen, 22 maart 2010.

- Hoe kan het dat er in 2006/2007 een tekort is ontstaan van ruim 26 miljoen euro?
- Wat is de status van de negatieve overrente en wat zijn de gevolgen daarvan als het Opf geliquideerd wordt: wat zijn de gevolgen voor de rentabiliteit van het belegd vermogen?

1.2 Onze aanpak en verantwoording

Voor het onderzoek is gebruikgemaakt van een grote hoeveelheid aan ons verstrekte informatie door:

- het CBR
- de ondernemingsraad (voortaan OR)
- (her)verzekeraar Nationale Nederlanden.

Daarnaast hebben enkele gesprekken met betrokkenen plaats gehad. In bijlage 4 treft u een overzicht aan van de gesprekspartners alsmede van de gehanteerde informatie. De informatie is verwerkt in een door ons ontwikkeld en door ons toegepast rekenmodel. Met dit rekenmodel is het verleden administratief gereconstrueerd, het heden vastgelegd en op basis van enkele varianten inzicht gegeven in de toekomst. Op basis van de voornoemde informatie hebben wij vanuit onze ruime ervaring de vraag beantwoord welke regeling te prefereren valt. Het onderzoek heeft niet alleen informatie opgeleverd voor de beantwoording van de onderzoeksvragen, het heeft ons ook een beeld gegeven van de pensioencultuur die er binnen het CBR heerst en tot welke besluitvorming dit in het verleden heeft geleid. Deze bevindingen geven als het ware een nadere uitwerking van het belangrijkste issue zoals vermeld in het deelrapport A: Cultuur en governance. In hoofdstuk 6 treft u onze belangrijkste conclusies dienaangaande aan.

De administratieve reconstructie is absoluut niet meegevallen. De kwaliteit van de verstrekte informatie was vaak dusdanig, dat ter verdieping en verificatie aanvullend en diepgravend(er) onderzoek noodzakelijk was. Dit aanvullend onderzoek was vaak tijdrovend maar heeft uiteindelijk, zij het niet in alle gevallen, de gewenste en benodigde informatie opgeleverd. Voor ons onderzoek hebben wij alle jaarverslagen, die van het CBR, het Pensioenfonds CBR en Nationale Nederlanden geanalyseerd en met elkaar vergeleken. De resultaten daarvan hebben wij getoetst aan en vergeleken met de informatie die in talloze rapporten, memo's en briefwisselingen beschikbaar was.

Opvallend en illustratief voor het pensioendossier van het CBR was dat vaak voor de hand liggende informatie niet leverbaar was. Wij hebben bijvoorbeeld aan het CBR en Nationale Nederlanden om een gespecificeerd deelnemersoverzicht per regeling gevraagd: uiteindelijk hebben wij zelf een voor onze berekeningen bruikbaar bestand gebouwd.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode mei-oktober 2010. De conclusies en aanbevelingen zijn gebaseerd op het verleden en op de situatie in deze onderzoeksperiode.

Dat betekent dat waar wordt gesproken over de directie of de raad van toezicht het niet gaat over de nieuwe directie en raad van toezicht die inmiddels is aangetreden.

1.3 Opbouw van het rapport en leeswijzer

Wij zijn ons ervan bewust dat dit rapport (ook) gelezen zal worden door mensen voor wie 'pensioen' geen dagelijkse kost is en zijn van mening met de gekozen opbouw van het rapport hieraan tegemoet te komen. In hoofdlijnen is het rapport als volgt opgebouwd:

- hoofdstuk 2 beschrijft de situatie zoals deze nu bij het CBR is. Hierbij gaan we in op de huidige organisatie, de huidige regelingen en de toekomst van deze regelingen. Verder kijken we naar de toekomst van deze regelingen in termen van kosten en daaraan verbonden risico's
- de hoofdstukken 3 en 4 reconstrueren het verleden van het pensioendossier vanaf 2000 tot heden. Hierbij gaan we in op de belangrijke gebeurtenissen en de betekenis daarvan. Verder lichten we toe tot welke bevindingen onze administratieve analyses hebben geleid
- hoofdstuk 5 geeft antwoord op de vraag 'hoe nu verder?' Hierbij beschrijven we de door ons geadviseerde oplossingsrichtingen om het pensioen ook in de toekomst houdbaar te laten zijn
- hoofdstuk 6 beschrijft de pensioencultuur. We gaan hierop in, omdat dit van essentieel belang is om de ingrepen in het pensioen voor de toekomst te doen slagen.

Bij de introductie van elk hoofdstuk geven wij aan welke onderzoeksvragen in het betreffende hoofdstuk behandeld worden. In hoofdstuk 7 ten slotte geven we een beknopt overzicht van de antwoorden op deze vragen.

2 Waar staat het CBR nu?

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de huidige situatie van het CBR.

Wij geven antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Welke pensioenregelingen kent het CBR en hoe is de uitvoering daarvan georganiseerd?
- Wat zijn de kosten van de huidige pensioenregelingen?
- Hoe zullen de kosten zich ontwikkelen bij ongewijzigde voortzetting van de regelingen en de pensioencultuur?
- Hoe verhoudt zich de kwaliteit van de pensioenregelingen van het CBR tot hetgeen 'in de markt' gangbaar is?
- Welke financiële risico's loopt het CBR ten aanzien van zijn pensioenregelingen?
- Wat zijn onze conclusies?

2.1 De uitvoering van de pensioenregelingen van het CBR

Pensioenfonds

De Stichting Pensioenfonds CBR (hierna Pf CBR) voert de pensioenregeling(en) voor de medewerkers van het CBR uit.

De pensioenregeling(en) zijn via een zogenoemd *herverzekeringscontract* ondergebracht bij verzekeraar Nationale Nederlanden (hierna NN): het betreft een zogenoemd *garantiecontract*. Het contract loopt af per 31 december 2010, is formeel opgezegd, maar inmiddels voor één jaar verlengd tot 1 januari 2012. De overgangsregeling en de garantieregeling (prepensioen) zijn ondergebracht bij het Toeslagfonds.

Het Pf CBR heeft ultimo 2009 een belegd vermogen van circa € 213 miljoen. Daar tegenover staan, gebaseerd op Financieel ToetsingsKader (FTK)-regels van De Nederlandse Bank (DNB), verplichtingen van circa € 245 miljoen. Het verschil betreft het bedrag aan negatieve overrente (meer hierover in paragraaf 3.2).

Administratie

De administratieve uitvoering ziet er als volgt uit:

- de afdeling HR van het CBR zorgt voor de invoer van de gegevens in de administratie
- NN verwerkt deze
- AON verzorgt een controle op de output
- A&O verzorgt de financiële administratie van het Pf CBR
- de afdeling Financiële Administratie van het CBR verzorgt de (financiële) boekingen
- het Toeslagfonds verzorgt de jaarrekening van dit fonds

- A&O verzorgt de uitkeringen van de prepensioenregeling inclusief de garantieregeling.

De uitvoering gaat gepaard met, naar onze mening in relatie tot vergelijkbare regelingen, zeer hoge uitvoeringskosten: inclusief de bijkomende advies- en accountantskosten op jaarbasis meer dan € 700.000.

Verantwoordelijkheden CBR, bestuur Pf CBR en OR/vakbonden

Ondernemingspensioenfondsen zoals dat van het CBR staan formeel los van de sponsor (de werkgever voor wie het ondernemingspensioenfonds de pensioenregeling uitvoert), maar in de praktijk is van een strikte scheiding geen sprake. Volgens de wet is het ondernemingspensioenfonds een zelfstandige rechtspersoon en daarmee juridisch onafhankelijk van de onderneming.

Echter, het bestuur van het ondernemingspensioenfonds bestaat zowel uit vertegenwoordigers van de werkgever als van de werknemers (de zogenoemde paritaire vertegenwoordiging): zij allen worden geacht het belang van het fonds te dienen.

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor alle activiteiten van het fonds: in de praktijk zal het zich laten bijstaan door allerlei gespecialiseerde adviseurs.

Bij een herverzekerd pensioenfonds zijn de actuariële en beleggingsrisico's feitelijk volledig aan de herverzekeraar overgedragen. Bij het CBR is daarvan sprake, gezien de herverzekering bij NN.

Wijzigingen van de pensioenregeling van het CBR komen tot stand in het cao-overleg tussen de directie van het CBR en de vakbonden. Het (bestuur van het) Pensioenfonds voert deze wijzigingen van de pensioenregeling uit.

2.2 De pensioenregelingen van het CBR

Onderstaande informatie is ontleend aan de vigerende reglementen zoals die opgesteld zijn door (her)verzekeraar Nationale Nederlanden. De cijfers met betrekking tot deelnemersaantallen, gemiddeld salaris en leeftijd zijn bepaald door APS Pensioenteam.

Voor een volledig overzicht van de specificaties van de betreffende regelingen verwijzen wij naar bijlage 2.

Het CBR kent de volgende pensioenregelingen:

Pensioenregeling A

Dit betreft een eindloonregeling. Bij een eindloonregeling is het pensioenresultaat een percentage van de laatste pensioengrondslag. De pensioengrondslag is het salaris minus de franchise (het bedrag waarover geen pensioen wordt opgebouwd omdat de AOW daarin voorziet).

Voorbeeld

Stel een deelnemer heeft in totaal 40 dienstjaren. Het opbouwpercentage bedraagt 1,75% per dienstjaar.

Als de laatste pensioengrondslag € 35.000 bedraagt is het totaal opgebouwde ouderdomspensioen $40 \times 1,75\% \times € 35.000 = € 24.500$ levenslang per jaar.

De laatste deelnemer aan deze regeling gaat in 2014 met pensioen. De regeling kent 199 deelnemers. Hun gemiddelde salaris bedraagt € 46.039 en de gemiddelde leeftijd per 1 januari 2011 is 63 jaar.

Opbouwpercentage per dienstjaar, hoogte nabestaandenpensioen alsmede de wijze waarop dit verzekerd is, zijn in vergelijking met andere nog bestaande eindloonregelingen 'normaal'.

Voorzover gesproken kan worden van 'franje' kan het tijdelijk nabestaandenpensioen als zodanig gekwalificeerd worden en dan alleen nog maar vanwege het feit dat deze additionele dekking in de praktijk weinig (meer) voorkomt. Deze regeling levert geen pensioenresultaten op die, in vergelijking tot andere nog bestaande eindloonregelingen, als exorbitant te kwalificeren zijn.

Pensioenregeling B

Dit betreft eveneens een eindloonregeling. Bij een eindloonregeling is het pensioenresultaat een percentage van de laatste pensioengrondslag. De pensioengrondslag is het salaris minus de franchise (het bedrag waarover geen pensioen wordt opgebouwd omdat de AOW daarin voorziet).

Voorbeeld

Stel een deelnemer heeft in totaal 40 dienstjaren. Het opbouwpercentage bedraagt 2% per dienstjaar.

Als de laatste pensioengrondslag € 35.000 bedraagt is het totaal opgebouwde ouderdomspensioen $40 \times 2\% \times € 35.000 = € 28.000$ levenslang per jaar.

Deze regeling kent 809 deelnemers. Hun gemiddelde salaris bedraagt € 43.022 en de gemiddelde leeftijd per 1 januari 2011 is 49 jaar.

In een aantal ultieme pogingen om de pensioenopbouw van deze medewerkers ná 1 januari 2006 (de datum waarop Wet Vpl, Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/prepensioen en introductie levensloopregeling, van kracht werd) zoveel mogelijk onveranderd te laten, is deze regeling in 2006, 2007 en 2008 aanmerkelijk verbeterd.

Deze verbeteringen zijn achteraf, en dat had wat ons betreft ook in de desbetreffende jaren gemogen, als onverantwoord te kwalificeren vanwege de enorme kosten die met de verbeteringen gepaard gingen en nog steeds gaan. Het gaat om de volgende aanpassingen die in *de markt* niet, om niet te zeggen hoogst ongebruikelijk zijn: nóch in de markt, nóch in onze eigen adviespraktijk kennen wij organisaties die dergelijke aanpassingen doorgevoerd hebben.

Tabel 1. Ongebruikelijke elementen pensioenregeling B

Toekenning van extra backservice-aanspraken over dienstjaren bij vorige werkgever (Cao-akkoord 2007)
Onvoorwaardelijke indexatie over premievrije prepensioenaanspraken
Pensioenopbouw over levensloopbijdrage
Garantieregeling levensloop

Toelichting

De levensloopregeling, als onderdeel van Wet Vpl, is in 2006 in het leven geroepen. Deze regeling had ten doel om werknemers, voor wie geen fiscaal gefaciliteerde opbouw van prepensioen meer mogelijk was, middels het opbouwen van een levensloopsaldo in staat te stellen eerder dan de leeftijd 65 jaar met pensioen te gaan. In de CBR-regeling draagt de werkgever de kosten voor de levensloopregeling en bouwt de werknemer bovendien ook nog pensioen op over deze bijdrage. Dat is dus dubbelop. In aanvullende afspraken is bovendien het budget voor deze regeling vastgelegd: de aanvullende afspraken komen er op neer dat als de uiteindelijke kosten van deze afspraak, bijvoorbeeld omdat er deelnemers zijn die uit dienst treden, lager zijn dan indertijd berekend, dit voordeel niet ten gunste is van het CBR maar verdeeld zal worden over de resterende deelnemers. Deze afspraak kost in totaal € 5,6 miljoen exclusief de kosten voor pensioenopbouw over dit bedrag.

Het effect van het toekennen van backservice aanspraken over dienstjaren die doorgebracht zijn bij (een) vorige werkgever(s) behoeft wellicht ook enige verduidelijking. Als een werknemer in dienst treedt bij het CBR heeft hij de mogelijkheid om gebruik te maken van zijn wettelijk recht op waardeoverdracht. In het geval van het CBR komt het er kort gezegd op neer dat een werknemer dan in de pensioenregeling van het CBR extra dienstjaren krijgt die meetellen voor zijn pensioenopbouw. Dit is in de praktijk gebruikelijk. Wat echter niet gebruikelijk is, is dat nádat dit gebeurd is, over die extra dienstjaren ook nog eens een backservice aanspraak wordt toegekend door het opbouwpercentage per dienstjaar te verhogen. Dit heeft niet alleen eenmalige kosten tot gevolg gehad, bij elke toekomstige salarisverhoging ontstaat er dus opnieuw een backservice aanspraak (en last) die zónder het CAO-akkoord 2007 niet ontstaan zou zijn.

Pensioenregeling C

Dit betreft een middelloonregeling. Bij een middelloonregeling is het pensioenresultaat een percentage van de gemiddelde pensioengrondslag tijdens de deelnemingsperiode. Bij een middelloonregeling is geen sprake van backservice.

Voorbeeld

Stel een deelnemer gaat deelnemen op leeftijd 25 jaar. Zijn pensioengrondslag is € 10.000, zijn opbouwpercentage per dienstjaar is 1,9%.

Zijn op te bouwen ouderdomspensioen bij onveranderde omstandigheden bedraagt dan $40 \times 1,9\% \times € 10.000 = € 7.600$.

Stel op leeftijd 35 wordt zijn pensioengrondslag met € 5.000 verhoogd.

Zijn daarover op te bouwen ouderdomspensioen bedraagt dan:

$$30 \times 1,9\% \times € 5.000 = € 2.850.$$

U ziet dus dat in de tweede berekening nog 'maar' 30 dienstjaren meegenomen worden en dat de extra pensioenopbouw alleen berekend wordt over de grondslagverhoging.

Zou deze persoon een eindloonregeling hebben dan zou, uitgaande van een opbouwpercentage van 1,9%, de grondslagverhoging geleid hebben tot de volgende berekening:

$$€ 15.000 (€ 10.000 + € 5.000) \times 1,9\% \times 40 = € 11.400$$

Ter vergelijking: het resultaat in de middelloonregeling is € 10.450, te weten € 2.850 + € 7.600.

Deze regeling kent 226 deelnemers. Hun gemiddelde salaris bedraagt € 39.390 en de gemiddelde leeftijd per 1 januari 2011 is 41 jaar.

Deze regeling is als goed en, zo u wilt, redelijk marktconform te kwalificeren, maar zeker niet als een zeer goede regeling. Het opbouwpercentage is niet het fiscaal maximale en de indexatie is voorwaardelijk. Anders gezegd: er zijn betere regelingen denkbaar en die zijn er dan ook in 'de markt'.

De prepensioenregeling (inclusief garantie- en overgangsbepalingen)

In 2006 hebben de meeste ondernemingen en organisaties in Nederland ervoor gekozen om voor de medewerkers die op 1 januari 2005 55 jaar of ouder waren de bestaande prepensioenregeling te continueren. De beslissing van het CBR om dat ook te doen is dan ook geen vreemde. Dat geldt ook voor de garantie- en overgangsbepalingen waaraan toen vormgegeven is. In de praktijk hebben de meeste fondsen echter gekozen voor een andere (voorwaardelijke) toekenning en financiering van die aanspraken.

De diverse regelingen op hun merites beoordelend komen wij tot de conclusie, dat feitelijk alleen pensioenregeling B van het CBR meer dan 'marktconform' is, en daarmee een uitstekende, maar wel zeer kostbare en qua kosten onbeheersbare arbeidsvoorwaarde voor het CBR vormt.

2.3 De kosten van de huidige regelingen bij ongewijzigde voortzetting

Wij hebben voor de bestaande pensioenregelingen per regeling berekend wat de lastenontwikkeling is bij ongewijzigde voortzetting van de regelingen. Tevens geven wij inzicht in de zogenaamde backservicerisico's³⁾ als er sprake is van een loonstijging. Daarbij hebben wij diverse scenario's gehanteerd.

³⁾ Backservice is de premie die betaald moet worden om bij een verhoging van het salaris de pensioenaanspraken over de achterliggende jaren aan te passen.

Voor een gedetailleerd overzicht van alle doorrekeningen en de gebruikte parameters verwijzen wij naar bijlage 3.

Gerekend is met de huidige deelnemersbestanden. Bij uitdiensttredingen wegens (pre)pensionering vindt geen vervanging plaats. Verder zijn deze bedragen:

- exclusief de indexatielasten
- exclusief de aanvullende backservicekoopsommen.

Pensioenregeling A

In tabel 2 is de kostenontwikkeling van de pensioenregeling A weergegeven. Regeling A betreft een gesloten groep: de regeling is dus eindig.

Tabel 2. Kostenontwikkeling pensioenregeling A

Jaar	Jaarlijkse kosten in €	Kosten als % van de loonsom
2011	€ 2.630.181	32,20
2012	€ 1.975.551	32,22
2013	€ 1.182.789	30,87
2014	€ 501.718	26,46

In de berekening van de pensioenlasten 2010 (zie bijlage 3) is nog geen backservicelast verwerkt in verband met een eventuele salarisstijging per 1 januari 2010.

Bij een salarisstijging van 2 procent ten opzichte van 2009 neemt de pensioengrondslag toe met € 151.416,00. Daaraan is een backservicelast verbonden van € 905.686,00.

Bij elke 1 procent extra salarisstijging neemt de pensioengrondslag toe met € 91.619,00 met daaraan verbonden een backservicelast van € 548.000,00.

Pensioenregeling B

In tabel 3 is de kostenontwikkeling van pensioenregeling B weergegeven tot het jaar 2024. De kosten liggen overigens structureel hoger dan waar het CBR in zijn meerjarenraming zelf van uitgaat.

Tabel 3. Kostenontwikkeling pensioenregeling B

Jaar	Jaarlijkse kosten (incl. opbouw over levensloop) in €	Kosten als % van de loonsom (loonsom excl. levensloop)
2011	€ 8.960.043	25,23
2015	€ 11.253.664	29,29
2020	€ 10.625.364	32,67
2024	€ 8.872.688	34,88

In de berekening van de pensioenlasten 2010 (zie bijlage 3) is nog geen backservicelast verwerkt in verband met een eventuele salarisstijging per 1 januari 2010.

Bij een salarisstijging van 2 procent ten opzichte van 2009 neemt de pensioen­grondslag toe met € 519.964,00. Daaraan is een backservicelast verbonden van € 1.654.000,00.

Bij elke 1 procent extra salarisstijging neemt de pensioen­grondslag toe met € 260.000,00 met daaraan verbonden een extra backservice last van € 828.593,00.

Pensioenregeling C

In tabel 4 is de kostenontwikkeling van pensioenregeling C weergegeven tot het jaar 2024. Het kostenniveau ligt hier binnen de algemeen geaccepteerde norm van 15 tot 20 procent van de loonsom.

Tabel 4. Kostenontwikkeling pensioenregeling C

Jaar	Jaarlijkse kosten in €	Kosten als % van de loonsom
2011	€ 1.211.351	13,28
2015	€ 1.482.132	15,01
2020	€ 1.720.780	16,76
2024	€ 1.912.285	18,35

Een middelloonregeling kent geen backservice.

Prepensioenregeling: betreft een gesloten groep, de regeling is dus eindig

In tabel 5 is de kostenontwikkeling van de prepensioenregeling weergegeven. Het betreft een eindige groep. Na 2011 vervallen de kosten.

Tabel 5. Kostenontwikkeling prepensioenregeling

Jaar	Jaarlijkse kosten incl. backservice	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 259.175	7,46
2011	€ 106.938	6,47

Totaaloverzicht

Op basis van de bovenstaande tabellen komen wij tot de volgende jaarlasten voor de komende vijf jaar. Dit zijn uitsluitend de pensioenpremies voor de diverse regelingen, rekening houdend met de eindigheid van pensioenregeling A en de prepensioenregeling.

Tabel 6. Totaaloverzicht ontwikkeling pensioenlast CBR

Jaar	Totaal in €
2011	€ 14.354.643
2012	€ 14.553.369
2013	€ 14.762.844
2014	€ 15.147.880
2015	€ 14.486.629

Toelichting

Dit zijn uitsluitend de pensioenpremies voor de diverse regelingen, rekening houdend met de eindigheid van pensioenregeling A en de prepensioenregeling.

Let op:

- de berekeningen voor regeling A en B zijn gebaseerd op een grondslagverhoging per jaar van 0,5 procent. Is deze hoger, dan leidt dat tot substantiële, additionele backservicekoopsommen. Zie hiervoor ook hetgeen gesteld wordt onder *Voortzetting bestaande pensioenregelingen*
- in deze cijfers is wél rekening gehouden met de opslagen voor uitkeringsgarantie, rentegarantie en vermogensbeslag maar niet met de kosten voor vermogensbeheer. (zie hiervoor bijlage 3)
- daarnaast moet nog rekening gehouden worden met de indexatielasten.

2.4 De kwaliteit van de pensioenregelingen van het CBR

De kwaliteit en in het verlengde daarvan de kosten van een pensioenregeling worden bepaald door de wijze waarop de volgende elementen zijn ingevuld in de verschillende regelingen:

- de pensioengevende beloningsbestanddelen
- het gehanteerde pensioensysteem
- de hoogte van de franchise
- de opbouwpercentages per dienstjaar
- de hoogte van het nabestaanden- en wezenpensioen
- de wijze waarop het nabestaanden- en wezenpensioen verzekerd is
- de indexatie
- de hoogte van de eigen bijdrage.

Behalve dat bovengenoemde elementen de kwaliteit bepalen, zijn zij tegelijkertijd ‘de knoppen’ waaraan gedraaid kan worden om een regeling kwalitatief te verbeteren of te verslechteren. Dientengevolge kun je met deze ‘knoppen’ ook de kosten van de werkgever beïnvloeden en in het verlengde daarvan de bijdrage van de deelnemer.

Over de kwaliteit van de pensioenregelingen van het CBR is de afgelopen jaren in diverse gremia veel te doen geweest.

Gezien de eindigheid van pensioenregeling A en de prepensioenregeling lijkt ons een discussie over de kwaliteit van deze regelingen niet relevant. Pensioenregeling C, een middelloonregeling, is kwalitatief zeker niet bovengemiddeld, afgezet tegen wat anno 2010 in de markt ‘gebruikelijk’ genoemd mag worden.

Pensioenregeling B daarentegen is, zoals hiervoor al opgemerkt in paragraaf 2.2, een zeer goede pensioenregeling die een aantal elementen bevat die in ‘de markt’ zeker niet gebruikelijk zijn.

Deelnemers aan deze regeling hebben een eindloonregeling⁴⁾ (waarvan er in Nederland nog maar een paar bestaan), en ontvangen een levensloophijdrage waarover bovendien pensioen wordt opgebouwd.

Vergelijken we de pensioenregeling van het CBR met die van organisaties als het ABP, de ANWB of TNO, dan zien we dat pensioenregeling B, afhankelijk van de hoogte van het salaris en de leeftijd waarop iemand deelnemer wordt, een pensioenresultaat oplevert dat gemiddeld tussen de 15 en 35 procent hoger ligt dan dat van deelnemers aan de voornoemde regelingen.

2.5 Welke financiële risico’s loopt het CBR met de pensioenregelingen?

Het Pf CBR heeft ultimo 2009 een belegd vermogen van circa € 213 miljoen. Daar tegenover staan, gebaseerd op Financieel ToetsingsKader (FTK)-regels van De Nederlandse Bank (DNB), verplichtingen van circa € 245 miljoen. Het verschil betreft het bedrag aan negatieve overrente. Bij ongewijzigde voortzetting van de pensioenregelingen en de pensioencultuur loopt het CBR ten aanzien van de pensioenregelingen forse financiële risico’s. Hierboven hebben we al cijfermatig geïllustreerd tot welke risico’s de pensioenregeling B in zich heeft in termen van een explosieve kostenontwikkeling en forse backservice-lasten. Daarnaast bestaan financiële risico’s als gevolg van:

1. de indexatielasten voor zover het huidige beleid ten aanzien van indexatie wordt voortgezet
2. de ontwikkeling van de rekenrente
3. de verlenging van de overgangs- en garantieregeling
4. de afwikkeling van de garantiebepalingen levensloopregeling
5. de afwikkeling van het dossier arbeidsongeschikten
6. de beëindiging van het verzekeringscontract met NN per 1 januari 2012.

1. Indexatielasten

Het betreft hier twee zaken:

1. de (onvoorwaardelijke) indexatie van de premievrije prepensioenaanspraken

⁴⁾ Volgens het Statistisch Bulletin van DNB heeft nog slechts 1% van alle werkenden een eindloonregeling, 87% een middelloonregeling en 5% een beschikbare premieregeling.

2. de (voorwaardelijke) indexatie van de opgebouwde aanspraken in de C-regeling, slapersrechten en ingegane pensioenen.

1) Het Pf CBR heeft voor de onvoorwaardelijke prepensioenindexatie een voorziening van € 2,6 miljoen gevormd. Het CBR heeft in 2008 hiervan reeds € 1,3 miljoen betaald, maar nog geen rekening ontvangen voor het tweede deel.

In de Jaarrekening 2009 van het CBR is daarom een schuld aan het Pf CBR opgenomen van € 400.000. De door het Pf CBR opgenomen verplichting is gebaseerd op een verwachte indexatie van 3 procent, terwijl op dit moment in de markt eerder 2 procent reëel lijkt. De omvang van de indexatie kan daarom lager uitvallen. Bij 2 procent leidt dit tot een verschil in de opgenomen verplichting van € 900.000. De omvang van het risico bedraagt daarom € 400.000. Het ware beter geweest als het CBR de nota volledig betaald had: nu moet maar afgewacht worden of de aanname die tot vrijval geleid heeft in de praktijk ook bewaarheid zal worden. Is dit niet het geval, dan leidt dit alsnog tot een extra last.

2) Ten aanzien van de indexatie van de opgebouwde aanspraken in de C-regeling het volgende. In de periode 2006 tot en met 2008 is er niet geïndexeerd. De overrente 2009, bekend geworden in 2010, is aanleiding voor het pensioenfondsbestuur om dit per 1-1-2011 wel te doen. Verwachte indexatie ongeveer twee procent. De ingegane pensioenen en de slapersrechten worden al jaren geïndexeerd. De kosten hiervoor worden ten laste gebracht van het indexatiedepot dat aangehouden wordt bij de verzekeraar. Wij vinden het vreemd dat er, ondanks het bestaan van een negatieve overrente van enige tientallen miljoenen, een indexatiedepot aangehouden (en gevoed) wordt, en dat er überhaupt geïndexeerd wordt. In onze professionele opinie zou alles erop gericht moeten zijn om de negatieve overrente zo snel als mogelijk weg te werken met de positieve overrente. Indexatie heeft plaatsgevonden en vindt plaats zonder dat er van een goed indexatiebeleid sprake is.

Voor een gedetailleerd verslag van de feiten en onze bevindingen en het in de loop der jaren gevormde indexatiebeleid verwijzen wij gaarne naar bijlage 5.

Om te voorkomen dat indexatie, ondanks dat helder is dat deze voorwaardelijk is, gezien gaat worden als een gewoonterecht en daardoor als onvoorwaardelijk wordt beschouwd is het noodzakelijk om:

- 1) het indexatiebeleid te formuleren aan de hand van de indexatiematrix van DNB
- 2) aan te geven wat de indexatie-ambitie is
- 3) hoe deze ambitie gefinancierd wordt
- 4) wat de deelnemer daarvan mag verwachten
- 5) de indexatieparagrafen in de reglementen dienovereenkomstig aan te passen
- 6) het indexatiebeleid duidelijk met de deelnemers te communiceren.

2. Ontwikkeling rekenrente⁵⁾

Hoewel de feitelijke beslissing tot liquidatie van het Pensioenfonds al is genomen en het contract met NN voor de duur van één jaar is verlengd tegen een rekenrente van 4 procent, moet er ernstig rekening mee worden gehouden dat die rekenrente zal dalen naar 3 en mogelijk zelfs naar 2 procent in de komende periode. Op het moment dat wij dit rapport schrijven, hebben verzekeraars er al voor gekozen om voor nieuwe en te verlengen verzekeringscontracten een rekenrente van 2,0 procent te gaan hanteren. Dit impliceert dat als het contract met NN per 1 januari 2012 verlengd wordt tegen een rekenrente van 2 procent (en dito bijkomende opslagen), de lasten ten opzichte van de huidige situatie kunnen dan verdubbelen. Dit ongeacht of het contract met NN, dan wel met een andere verzekeraar, gecontinueerd wordt. De lasten voor 2012 zouden dan in de buurt van de 20 miljoen euro kunnen komen.

3. Verlenging overgangs- en garantieregeling

De overgangs- en garantieregelingen lopen tot 1 januari 2011. Voor verlenging is overleg en een akkoord met de vakbonden noodzakelijk. De verwachting is dat het Toeslagfonds, dat deze regelingen uitvoert, in 2014 de laatste uitkeringen doet. Per saldo zijn de verplichtingen en de daar aan verbonden risico's vanwege de beperkte looptijd dus beperkt en gelimiteerd. Twee risico's doen zich voor:

- a. het aanvullen van het tekort van het toeslagfonds door het CBR
- b. vrijvallen kosten verlenging overgangs- en garantieregeling.

a. Aanvullen tekort Toeslagfonds

De verplichting van het Toeslagfonds muteert feitelijk met de contante waarde van de verplichtingen en de waarde van de uitstaande beleggingen. Het saldo van het Toeslagfonds is in 2009 ongeveer € 4 miljoen negatief. Hiervoor is door het CBR reeds een voorziening getroffen. Hoewel wij geen officiële documenten hebben aangetroffen waaruit blijkt dat het CBR de verplichting heeft te allen tijde de eventuele tekorten van het Toeslagfonds aan te vullen, mag uit de gebezigde teksten in (jaar)verslagen en correspondentie opgemaakt worden dat dit feitelijk wél zo is:

- bladzijde 5 Jaarverslag Toeslagfonds 2003
- document *Meest gestelde vragen over de 55-min regeling*, vraag 7
- CBR Jaarverslag 2006, rubriek *Vorderingen*
- CBR Jaarverslag 2009, bladzijde 67.

⁵⁾ De rekenrente is de rente (rendement) waar pensioenfondsen maximaal mee mogen rekenen als ze berekeningen voor de toekomst maken. De rekenrente is het rendement dat het belegde pensioen/verzekeringsvermogen wordt geacht minimaal op te brengen in de toekomst. De rekenrente is dus een fictief rendementspercentage dat bij pensioen en verzekeringen gebruikt wordt. In verband met de risico's mogen pensioenfondsen hierbij niet met een (te) hoge rekenrente rekenen.

b. Vrijvallen kosten verlenging overgangs- en garantieregeling

De huidige regeling eindigt per einde 2010. Tenzij met de vakbonden overeenstemming bereikt wordt vóór 1 januari 2011 over voortzetting van de overgangs- en garantieregeling, eindigt de regeling per die datum. De hieraan verbonden kosten vallen dan weg. Dit zou leiden tot een vermindering van het tekort van het Toeslagfonds, want werknemers geboren in 1949 kunnen dan immers geen aanspraak meer maken op deze regeling.

4. Afwikkeling garantieregelingen in levensloopregeling

In het Pensioenakkoord 2008 zijn de volgende garantieregelingen opgenomen:

- als de feitelijke toekomstige hogere pensioenlast verbonden aan de ophoging van het pensioenopbouwpercentage van 1,9 tot 2,0 procent per jaar minder bedraagt dan 90 procent van respectievelijk € 342.000 (2008), € 370.000 (2009), € 400.000 (2010) en € 431.000 (2011), zal het verschil tussen het geprognosticeerde en het daadwerkelijk uitgegeven bedrag volledig worden benut voor verhoging van het overeengekomen percentage levensloopbijdrage in het jaar waarin het bedrag resteert
- een verhoging van de levensloopbijdrage voor de bewuste groep is eveneens van kracht als het aantal 55-minners in aantal afneemt gedurende de overeengekomen periode van vier jaar en als daarmee minder dan € 1,4 miljoen aan levensloopbijdrage wordt uitgekeerd.

Met bovenstaande formulering is het voor honderd procent zeker, dat er uiteindelijk daadwerkelijk voor € 1,4 miljoen per jaar gecompenseerd moet worden.

5. Afwikkeling dossier arbeidsongeschikten

Het besluit de groep van 55-minners een percentage pensioenopbouw toe te kennen van 2 procent over alle dienstjaren en tegelijkertijd een algemene salarisverhoging van 2,5 procent is in de praktijk voor de groep van gedeeltelijk arbeidsongeschikten niet juist geëffectueerd. Daarnaast zijn er op 'individueel managementniveau' toezeggingen gedaan waarvan buiten de betrokkenen niemand afwist (...). Dit heeft ertoe geleid dat AON op dossierniveau (in totaal vele tientallen dossiers) deze zaak moest gaan bekijken en berekeningen moest gaan maken van de noodzakelijke aanvullingen, die thans ter invoering zijn doorgestuurd naar NN.

De (eenmalige) kosten die met deze inhaalactie gemoeid zijn, bedragen circa € 848.000. De kosten gemoeid met de inhaalindexaties (€ 475.000) zullen ten laste van de algemene reserve van het Pensioenfonds gebracht worden. De kosten voor de backservice (€ 373.000) zijn voor rekening van het CBR.

6. Beëindiging verzekeringscontract NN per 1 januari 2012

Het contract met NN is formeel opgezegd per 1 januari 2011 en tegelijkertijd verlengd voor de periode van één jaar.

De beëindiging van het (herverzekerings-)contract met NN per 1 januari 2012 heeft (beperkte) financiële gevolgen voor het CBR die wij onderstaand toelichten.

Het huidige verzekeringscontract kent een onbeperkte uitkeringsgarantie, echter *de duratie* van de beleggingen is niet gematcht (*duration matching*⁶) met de verplichtingen.

Ten aanzien van de met deze *duration matching* gepaard gaande kosten nog het volgende:

- bij omzetting per 1 juli 2010 (inmiddels geaccordeerd) wordt een korting verleend van € 156.000, zodat een bedrag resteert ad € 400.000 dat voorgesloten wordt door NN
- tegenover dit (vanaf 2012) af te lossen bedrag staat een besparing van circa € 110.000 wegens het vervallen van de kosten voor *reballancing*, zodat per saldo de omzetting min of meer kostenneutraal verloopt. Echter, mocht het contract per 1 januari 2012 premievrij gemaakt worden (lees: beëindigd), dan zal alsnog het bedrag ad € 400.000 in rekeninggebracht worden of, indien van toepassing, verrekend worden met de overdrachtswaarde.

Het beëindigen van dit contract heeft overigens verder geen financiële gevolgen, zelfs niet als er op de beëindigingsdatum een verschil bestaat tussen de verplichtingen en bezittingen.

Dit blijkt niet alleen uit het contract, het wordt ook meermaals in de jaarverslagen van het CBR expliciet vermeld: *“Dit contract loopt 31 december 2010 af. Zolang dit contract niet voortijdig wordt beëindigd en de pensioenaanspraken niet worden overgedragen, kent de stichting geen verplichting tot extra financiële stortingen als de dekkingsgraad tussen verplichtingen en bezittingen tekort schiet.”*

De ‘angst’ dat de gewijzigde creditrating van (her)verzekeraar NN (financiële) gevolgen heeft voor het CBR is ongegrond zoals uit onderstaande toelichting zal blijken.

In diverse rapporten en documenten, waaronder de Jaarrekening van NN 2009, is gesproken over de mogelijke gevolgen van de gedaalde creditrating van ING Verzekeringen. Volgens een berekening van AON zou dit (maximaal) € 41 miljoen kunnen ‘kosten’. Uit het onderstaande mag blijken, dat deze angst ongegrond is.

Een verzekeraar heeft een faillissementsrisico waardoor de eisen zwaarder zijn dan voor een pensioenfonds.

⁶) *Duration matching*: het huidige verzekeringscontract kent een onbeperkte uitkeringsgarantie, echter *de duratie* van de beleggingen is niet gematcht met de verplichtingen. Middels het omzetten van de huidige beleggingsportefeuille naar een zogenoemde *matchingportefeuille* wordt de rentevoeligheid van de bezittingen als het ware gelijkgetrokken met die van de verplichtingen.

De Europese Commissie heeft nog niet zo lang geleden vastgesteld, dat de vordering van een herverzekerd pensioenfonds in de rangregeling gelijkgesteld is aan de vorderingen van de andere polishouders. Toch wordt een hogere zekerheid gevraagd voor herverzekerde regelingen, door zowel de solvabiliteits-eisen aan de verzekeraar als die aan het pensioenfonds. Hier lijken geen goede argumenten voor te zijn.

Pensioenfondsen mogen hun risico's blijven herverzekeren bij verzekeraars en hoeven daarbij geen buffer aan te houden voor het kredietrisico op de verzekeraar. Dit schreef minister Donner van SZW in zijn brief van 17 september 2010 aan de Tweede Kamer. Met deze brief bood hij het in maart 2010 aangekondigde onderzoek naar de meerwaarde van herverzekerde pensioenfondsen aan.

2.6 Conclusies

Op basis van het vorenstaande komen wij tot de volgende conclusies:

- De pensioenregelingen zijn in hun huidige vorm financieel onbeheersbaar en niet houdbaar voor het CBR. Bij ongewijzigde voortzetting zullen de kosten in de komende jaren mogelijk verdubbelen als gevolg van de ontwikkeling van de rekenrente, de backserviceverplichtingen en het huidige indexatiebeleid.
- Om de risico's voor de reguliere bedrijfsvoering beheersbaar te maken en de continuïteit van het CBR te waarborgen, is een aanpassing van de bestaande pensioenregelingen daarom onontkoombaar.

3 Pensioenregelingen CBR toen en nu

In dit hoofdstuk staan wij stil bij de belangrijkste gebeurtenissen in de afgelopen tien jaar die geleid hebben tot de huidige situatie met betrekking tot de pensioenregelingen van het CBR en het Toeslagfonds. Wij geven hierbij antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- hoe kan het dat er in 2006/2007 een tekort is ontstaan van ruim 26 miljoen euro?
- wat is de status van de negatieve overrente en wat zijn de gevolgen daarvan als het Pf. CBR geliquideerd wordt?
- wat zijn de gevolgen voor de rentabiliteit van het belegd vermogen.

Deze paragraaf geeft tevens uitleg over enkele in de loop der jaren ontstane misverstanden over de negatieve overrente en de RJ-271 verslaglegging en heldert die misverstanden op.

3.1 Geschiedenis organisatie Pensioenfonds CBR

1998 - 2001

In de periode van 1 januari 1998 tot (formeel) 1 januari 2001 was er sprake van een verzekerde regeling bij NN, met de Stichting CBR als verzekeringnemer. De door NN te maken overrente⁷⁾ over de belegde premiereserve kwam, rekening houdend met de bijdrage aan *het depot garantie- en overgangsregeling*, ten gunste van de verzekeringnemer, te weten de Stichting CBR. Deze wendde de overrente aan voor de indexering van ingegane pensioenen. Daarnaast was het indexatiedepot aanwezig om een eventueel financieringstekort bij de financiering van de indexatie op te vangen.

2001 - 2003

Per 11 juli 2001 werd het Pf CBR opgericht. De pensioenen die waren ondergebracht bij NN werden met ingang van 1 januari 2001 in het fonds ingebracht. Met NN werd een herverzekeringsovereenkomst gesloten in de vorm van een zogenoemd *kapitaalcontract*. Het kapitaalcontract hield in *dat het beleggingsrisico bij het fonds als verzekeringnemer kwam te liggen*. Maar de 4 procent intrestgarantie voor de opgebouwde aanspraken tot 31 december 2000 werd in stand gehouden. Naar later bleek, was het Pf CBR niet aangemeld bij de toenmalige Pensioen- en Verzekeringskamer (PVK), hetgeen inhield dat het formeel niet bestond. Op 5 september 2002 heeft er een gesprek met de PVK plaatsgevonden.

⁷⁾ Overrente is het verschil tussen het rendement dat een pensioenfonds realiseert op zijn beleggingen en het rentepercentage (rekenrente) dat het fonds hanteert bij de berekening van zijn toekomstige verplichtingen.

Tijdens dit gesprek stelde de PVK een aantal eisen, die de volgende uitwerking hadden op de toenmalige pensioensituatie.

- In verband met aanvullende vermogensvragen werd besloten, met medewerking van NN, het *kapitaalcontract om te vormen tot een garantiecontract*. Voor deze omvorming moest het bestaande fonds juridisch fuseren met de Stichting Prépensioen CBR. Na de juridische fusie ontstond één fonds, dat weer als naam kreeg Stichting Pensioenfonds CBR. Deze constructie was nodig, omdat de Stichting Prépensioen CBR reeds vóór 1 augustus 1999 bestond en in verband daarmee nog een herverzekeringscontract kon afsluiten met een 4 procent intrestgarantie, welke garantie voor pensioenfonds opgericht na deze datum, in verband met de eisen van de PVK, verlaagd werd tot 3 procent. Deze omvorming betekende dat het prepensioen een onderdeel werd van de herverzekeringsovereenkomst met NN.
- De herverzekeringsovereenkomst werd in 2003 aangepast tot een nieuwe tienjarige overeenkomst, die met terugwerkende kracht in werking trad per 1 januari 2001.
- Verder eiste de PVK dat het concept pensioenreglement werd aangepast op het punt van indexatie. Er moest sprake zijn van een **voorwaardelijke** toezegging. Dit is vastgelegd in artikel 18 van het pensioenreglement.

De financiële positie van het fonds liet vanaf de omvormingsdatum duidelijk te wensen over. De beleggingen waren voor 52 procent gerelateerd aan aandelenfondsen. Gezien de val van de aandelenkoersen, als gevolg van de internetbubbel in de periode 2001 - 2003, was er sprake van een onvoldoende waarde van de beleggingen tegenover de pensioenverplichtingen. Mede door de gedaalde renteopbrengsten op de vastrentende beleggingen leidde het mechanisme van de 4 procent intrestgarantie binnen het systeem van gesepareerde beleggingen ertoe dat er sprake was (en nog steeds is) van een negatief bedrag aan overrente. Dit negatief bedrag aan overrente is vastgelegd in een balanspost *nog af te rekenen overrente*. Deze balanspost betekent in de praktijk dat er weer sprake is van een aan de verzekeringnemer toekomend bedrag aan overrente, indien het bedrag *nog af te rekenen overrente* met toekomstige bedragen aan overrente is verrekend.

Toeslagfonds: 1998 - heden

Dit fonds is verantwoordelijk voor de uitvoering van de overgangs- en garantiebepalingen die tot stand gekomen zijn bij de omvorming van de VUT-regeling naar de prepensioenregeling per 1 januari 1998.

De uitvoering van beide regelingen vindt vanaf 1 januari 1998 plaats door de Stichting Toeslagfonds CBR (hierna: het Toeslagfonds) en sedert 2008 door AON. Sindsdien ontvangen deelnemers aan de prepensioenregeling de uitkeringen van het Toeslagfonds.

Door de eis van DNB (2008) om dit fonds af te splitsen van het Pf CBR, simpelweg omdat dit fonds niet aan te merken was als een pensioenfonds en niet onder het toezicht van DNB valt, kon de uitvoering van deze regelingen niet plaatsvinden binnen het vigerende (garantie)contract met NN. Met ingang van 1 januari 2009 beschikt het Toeslagfonds over een gesepareerd geregistreerde beleggingsadministratie. De afhandeling van deze splitsing zal plaatsvinden in 2010.

3.2 Ontwikkelingen 2000 - 2010 met financiële consequenties

Onderstaand lichten we een aantal ontwikkelingen in de periode 2000 - 2010 toe die van invloed zijn geweest en zowel inhoudelijke als financiële gevolgen hebben gehad.

2003: contractwissel en ontstaan negatieve overrente

In 2003 is (met terugwerkende kracht tot 2001) het op dat moment bestaande dekkingstekort van het Pf CBR als gevolg van de gedaalde aandelenkoersen door NN ‘overgenomen’ als negatieve overrente in het garantiecontract. Het ging op dat moment om een bedrag van circa € 32 miljoen, waarvan de verwachting was dat dit in de toekomst afgelost/ingelopen zou worden door binnen het contract te realiseren rendementen. Onderstaand een overzicht van de ontwikkeling van de negatieve overrente⁸⁾ over de afgelopen jaren.

Tabel 7. Verloop dekkingsgraad en negatieve overrente⁹⁾

Jaar	Dekkingsgraad in % op basis jaarverslag	Negatieve overrente in mio € volgens jaarwerk NN
2009	105.7	30,9
2008	106.1	53.4
2007	107.0	13.2
2006	104.5	8.8
2005	102.2	12.6

Ter toelichting: negatieve overrente is feitelijk een schuld aan de (her)verzekeraar. Door te kiezen voor deze constructie, hoefde het CBR geen aanvullende storting (cash-out) te doen in de pensioenregeling. Deze schuld wordt in de regel afgelost met in de toekomst te genereren overrente. De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de verplichtingen en de ‘bezittingen’ van een pensioenfonds.

2005: invoering nieuwe richtlijn jaarverslaggeving

In het kader van een (nieuwe) richtlijn voor de jaarverslaggeving is in 2005 de verslaggeving ten aanzien van de pensioenregeling aangepast.

⁸⁾ Bron: Pensioenoverleg CBR, 26 april 2010.

⁹⁾ Tot en met het jaar 2008 is de negatieve overrente inclusief, daarna exclusief die van het Toeslagfonds.

Werd tot dat moment elk jaar uitsluitend de werkelijke jaarlijkse pensioenlast in het jaarverslag van het CBR opgenomen, sedert die tijd wordt de (actuarieel berekende) contante waarde van de pensioenaanspraken afgezet tegen de reële waarde van de beleggingen.

De actuarieel berekende contante waarde van de pensioenaanspraken is de resultante van een berekening waarbij allerlei aannames gedaan worden ten aanzien van indexatielasten, salarisontwikkeling, arbeidsongeschiktheid enzovoorts. De invoering van de zogenoemde RJ-271 verslagleggingsregels maakt deze berekeningen noodzakelijk voor organisaties als het CBR. Doel van de berekeningen, en de verwerking daarvan in het Jaarverslag, is inzicht te geven in de mogelijke pensioenlasten waarmee het CBR in de toekomst nog geconfronteerd kan worden.

Uit de in 2005 gemaakte berekeningen bleek de contante waarde van de pensioenverplichtingen (verzekerd bij NN) € 25,6 miljoen hoger te zijn dan het saldo van de beleggingen.

Besloten is destijds om dit verschil niet in één keer ten laste van het eigen vermogen te brengen, maar om het gedurende een periode van 10,3 jaar (dit was toen de resterende gemiddelde diensttijd van de werknemers) ten laste te brengen van de resultatenrekening: boekhoudkundig is deze handelswijze vergelijkbaar met hetgeen met ‘afschrijvingen’ gebeurt.

Hierdoor is voor de periode 2005 – 2009 een jaarlijkse extra pensioenlast ontstaan van circa € 2,5 miljoen. Aanpassing van de RJ-271 regels in 2009 heeft tot verdere aanpassingen geleid zoals u onderstaand kunt lezen.

2006 en 2007: pensioenakkoord

In de cao-akkoorden 2006 en 2007 zijn compenserende maatregelen vastgelegd voor de werknemers geboren op of na 1 januari 1950: de zogenoemde 55⁺ min-regeling. Deze regeling kwam tot stand onder invloed van de Vpl-wetgeving. In 2006 wordt een verhoging van het opbouwpercentage naar 1,9 procent overeengekomen (was 1,75 procent). Deze verhoging had slechts ‘voorwaartse werking’: het verhoogde opbouwpercentage gold voor de in de toekomst op te bouwen aanspraken. Daarnaast werd voor hen een levensloopbijdrage ingevoerd van 2 procent van het salaris. Deze bijdrage was níét pensioengevend. Voor de medewerkers voor wie de opbouw van prepensioen per 1 januari 2006 gestopt is, wordt overeengekomen dat de premievrije aanspraken jaarlijks onvoorwaardelijk geïndexeerd worden op basis van de consumentenprijsindex (CPI) met een maximum van 3 procent.

In 2007 wordt deze verhoging van het opbouwpercentage met terugwerkende kracht toegekend, de levensloopbijdrage verhoogd naar 2,5 procent van het salaris en pensioengevend gemaakt.

Beide maatregelen waren en zijn volstrekt ongebruikelijk. Het gevolg van deze maatregelen was dat er én een backservice-aanspraak verleend werd over het verleden (inclusief de dienstjaren die deelnemers extra verkregen hadden uit hoofde van waardeoverdracht) én de toekomstige pensioenlasten hoger werden door de levensloopbijdrage pensioengevend te maken.

2008: pensioenakkoord

In 2008 wordt opnieuw een pensioenakkoord gesloten. De volgende verbeteringen van de pensioenregelingen zijn in 2008 doorgevoerd:

- voor de 55-min--groep (medewerkers die op 1 januari 2005 jonger waren dan 55 jaar en die op 31 december 2005 in actieve dienst waren van het CBR) wordt het opbouwpercentage per dienstjaar verhoogd van 1,9 naar 2,0 procent
- deze groep ontvangt met ingang van 1 januari 2008 voor een periode van vier jaar een maandelijkse levensloopbijdrage van 4,3 procent.

Ook deze maatregelen hebben tot een kostenverhoging geleid en de kans op toekomstige backservicekoopsommen vergroot.

2009: uitwerking richtlijn RJ271

In 2009 is door de Raad voor de Jaarverslaggeving een nieuwe richtlijn over pensioenen gepubliceerd.

De kern van deze richtlijn is dat, tenzij sprake is van additionele verplichtingen op de balansdatum, de in de jaarrekening te verwerken pensioenlast (in principe) gelijk is aan de verschuldigde pensioenpremie. Deze nieuwe richtlijn wordt, hoewel dit pas met ingang van het boekjaar 2010 noodzakelijk was, op besluit van het management van het CBR, met ingang van 1 januari 2009 in de jaarrekening van het CBR toegepast.

Dit heeft een wijziging in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling ten gevolge. In concreto:

- de (reeds goedgekeurde) jaarrekening 2008 is aangepast
- het nettoresultaat over 2008 is € 12,374 miljoen lager dan uit de jaarrekening 2008 blijkt. Voor een toelichting hierop alsmede een specificatie daarvan verwijzen wij naar *Verantwoording pensioenlasten* in Jaarverslag 2009 van het CBR.

2010

KPMG is met ingang van het boekjaar 2009 de controlerende accountant van het CBR. In een brief van 31 maart 2010 aan de raad van toezicht en de directie van het CBR bevestigt KPMG ten aanzien van de pensioenverplichtingen dat:

- de in de jaarrekening 2009 opgenomen voorziening (per ultimo € 6.026.000) gebaseerd is op een door KPMG getoetste actuariële berekening van AON
- zij zich kan vinden in de daarbij door AON gehanteerde uitgangspunten.

3.3 Liquidatie pensioenfonds

In 2009 is een discussie ontstaan over het bestaansrecht van het Pf CBR. Deze discussie staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een brede maatschappelijke discussie die gaat over de toegevoegde waarde van (een) ondernemingspensioenfonds(en).

Wij nemen aan dat betrokkenen van de inhoud van deze discussie alsmede de gemaakte afwegingen op de hoogte zijn, maar noemen desondanks een aantal belangrijke zaken: de uitvoeringskosten die met een ondernemingspensioenfonds gepaard gaan en de (vereiste) deskundigheid van de pensioenfondsbestuurders en in het verlengde daarvan het probleem om deskundige pensioenfondsbestuurders te rekruteren.

De uiteindelijke conclusie was definitief over te gaan tot liquidatie van het PF CBR. De streefdatum was 31 december 2010, maar de vraag was en is of dit haalbaar zou zijn. De (tijdelijke) verlenging van het contract bij NN was dan ook opportuun te beschouwen.

Inmiddels is per 1 juli 2010 gekozen voor een transformatie van de huidige contractvoorwaarden naar de door NN voorgestelde periode tot 1 januari 2012.

De voorwaarden waaronder het contract verlengd wordt (bron: *Voorstel NN, 25 mei 2010*), zijn grotendeels gelijk aan de huidige voorwaarden met uitzondering van:

- wat betreft de te hanteren sterftetafels wordt overgestapt naar NN collectief 2009 (kostenverhogend)
- de te hanteren opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid wordt verlaagd van 8,8 naar 4,2 procent: hier treedt dus een kostenverlaging op
- het technisch resultaat¹⁰), ultimo 2009 circa € 2,7 miljoen, wordt voor 75 procent in 2010 uitgekeerd: de resterende 25 procent in 2011 maar waarschijnlijker 2012. Ultimo 2010 zal het definitieve resultaat worden vastgesteld
- voor het vastrentende gedeelte van de beleggingsportefeuille wordt overgegaan op *duration matching*: hiermee is een (eenmalig) aanvullend bedrag gemoeid van € 556.000. Dit bedrag zal worden voorgeschoten door NN, maar moet alsnog worden betaald als het contract per 1 januari 2012 niet verlengd wordt.

3.4 Conclusies

Externe en interne ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar hebben substantiële invloed gehad op de organisatie, de regelingen en de kosten.

- Vanaf 2006 zijn de regelingen als gevolg van de bereikte akkoorden tussen directie en vakbonden/OR substantieel duurder en luxer geworden.

¹⁰) Toelichting technisch resultaat heeft betrekking op bijlage III, punt VII en VIII van verzekeringsovereenkomst met Nationale Nederlanden. Betreft een additionele vorm van winstdeling, ten gunste van het Pensioenfonds CBR waarover elke vijf jaar afgerekend wordt.

Dit in tegenstelling tot de marktontwikkelingen en gebruikelijke aanpassingen.

- De negatieve overrente heeft voor veel misverstanden gezorgd: niet iedereen heeft begrepen dat dit een schuld (en geen cash-out) was die in de toekomst ingelost zou moeten worden met te genereren overrente.

4 Verantwoording en verslaglegging pensioenlasten

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de verantwoording en de verslaglegging van de pensioenlasten bij en tussen de verschillende betrokken instanties. Wij geven antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de actuele vermogenspositie van het Pensioenfonds CBR?
- Wat is de actuele status van het Toeslagfonds?
- Wat is de actuele status van de overgangsregelingen?

4.1 Administratieve organisatie

De pensioenregelingen van het CBR, zeker in combinatie met de overgangs- en garantieregelingen, zijn complex, administratief zeer bewerkelijk, moeilijk beheersbaar en moeilijk te communiceren. Het wekt bij ons dan ook geen verbazing, dat de pensioenregelingen al sinds 2003 onder een vergrootglas liggen. Heldere en inzichtelijke verslaglegging en verantwoording zijn essentieel voor alle betrokken partijen.

Boekhoudkundig is een en ander correct. De verslagen zijn bovendien door accountants en een gecertificeerde actuaris goedgekeurd. Maar:

Boekhoudkundig is een en ander correct. De verslagen zijn bovendien door accountants en een gecertificeerde actuaris goedgekeurd. Maar:

- de aansluiting met de cijfermatige verslaglegging door de (her)verzekeraar, het Indexatiedepot en Toeslagfonds ontbreekt of is ondoorzichtig en daardoor bij voortduring bron van discussie
- verplichtingen en betalingen van en naar het Pf CBR, de verzekeraar NN en het Toeslagfonds lopen voortdurend door elkaar en over meerdere boekjaren heen
- het format van de verslagen van het Pf CBR en NN wordt bijna jaarlijks aangepast, waardoor continuïteit en logica steeds opnieuw ernstig op de proef worden gesteld
- de voortdurende correcties in jaarverslagen van het CBR van cijfers over voorgaande boekjaren maken, zonder een uitgebreide toelichting, een goede beoordeling niet eenvoudig, om niet te zeggen bijna onmogelijk. Dat geldt voor ons en voor andere deskundigen, maar zeker voor iedereen die over minder deskundigheid beschikt.

Op basis van bovenstaande komen wij tot de conclusie, dat de administratieve verantwoording van de pensioenlasten in de jaarverslagen van het CBR, het Pensioenfonds, het Toeslagfonds en het Indexatiedepot inconsistent en op onderdelen onnavolgbaar is. Verder zijn er opvallende verschillen, hetgeen argwaan en wantrouwen in de hand werkt.

Voorbeelden die illustratief zijn voor onze conclusie hebben wij opgenomen in bijlage 6.

Wij zijn ons er terdege van bewust, dat de verslaglegging van de (her)verzekeraar NN en diens gevolge die van het Pf CBR in de tijd niet aansluit bij die van het CBR zelf en dat dit ook niet voor 100 procent te realiseren is. Het zou helpen onduidelijkheden te voorkomen als in het jaarverslag van het CBR een paragraaf zou worden opgenomen, waarin enerzijds gerefereerd wordt aan de kerncijfers van het Pf CBR, het Indexatiedepot en het Toeslagfonds en waarin anderzijds duidelijk wordt aangegeven wat dit in termen van verplichtingen betekent: wat is er in het verslagjaar betaald, aan wie en waarom en wat moet er (naar verwachting) nog betaald worden? Wij hebben dit ook als verbeterpunt opgenomen in bijlage 1. Helderheid voorkomt argwaan en wantrouwen.

4.2 Verslaglegging pensioenlasten en aansluiting geldstromen

In het kader van ons onderzoek hebben wij de volgende samenvattingen en overzichten gemaakt van de diverse geldstromen:

- een samenvatting van de pensioenlasten zoals deze verantwoord is in de jaarverslagen van het CBR over de periode 2002 – 2009
- een overzicht van de verantwoording van de lasten in het jaarwerk van NN
- een overzicht van de verantwoording in het financieel verslag van Pf CBR
- een overzicht van de nota's van NN, het Pf CBR en de betalingen door het CBR
- een overzicht van de ontwikkeling van het Toeslagfonds
- een overzicht van de ontwikkeling van het Indexatiedepot.

Deze overzichten treft u, voorzien van een toelichting, integraal aan in bijlage 8.

Op basis van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies.

Een goede aansluiting tussen de betalingen is niet te maken. Dit komt voornamelijk door:

- de verschillen in de wijze waarop verantwoording wordt afgelegd in de (financiële) jaarverslagen
- het feit dat de administratieve verwerking jarenlang achtergelopen heeft waardoor betalingen van het CBR aan de uitvoerder pas in een later jaar konden plaatsvinden.

Door het gebrek aan een goede aansluiting komen wel enkele verschillen naar voren:

1. De *pensioenbijdragen* zijn de bedragen die in het jaarverslag van het Pf CBR zijn opgenomen. In principe zouden deze moeten matchen met de door NN in haar jaarverslag verantwoordde premies. Dit blijkt echter niet altijd het geval.

2. Het Jaarverslag 2008 van het CBR matcht niet met het Jaarwerk 2008 van NN.

Ons is gevraagd te onderzoeken of er door het CBR geld is overgemaakt aan het Pensioenfonds of de verzekeraar dat niet daar terecht is gekomen waar het terecht had moeten komen. Anders gezegd: is er pensioenpremie betaald dat niet terechtgekomen is in de pensioenregeling(en) van de deelnemers. Op basis van het in kaart brengen van de geldstromen over de periode 2002 - 2009 komen wij tot de conclusie, dat wij geen bewijs hebben kunnen vinden voor de suggestie dat 'pensioengeld verdwenen' zou zijn, in die zin dat het niet in de polis van de deelnemer terecht is gekomen. De geldstromen mogen dan zoals gezegd door de verschillende manieren van verslaglegging niet voor honderd procent op elkaar aansluiten en er is vaak, soms jaren later, sprake van correcties achteraf, de volgende constatering zijn voor ons doorslaggevend:

- het feit dat (her)verzekeraar Nationale Nederlanden bevestigt dat zij de voor de uitvoering van deze regelingen verschuldigde premies ontvangen hebben: expliciet doen zij dat middels hun Jaarverslagen en de aan de deelnemers afgegeven (en gecontroleerde) polissen
- het feit dat er bij het Pensioenfonds CBR controlemechanismen zijn ingebouwd
- het feit dat Nationale Nederlanden de gelden belegd heeft conform het daarvoor met het CBR/Pensioenfonds CBR overeengekomen beleggingsmandaat dat geen ruimte laat voor 'individueel' ingrijpen door wie dan ook.

De overzichten op basis waarvan deze conclusies tot stand zijn gekomen, treft u, voorzien van een toelichting, integraal aan in bijlage 7.

Voor wat betreft het Toeslagfonds maken wij een voorbehoud gezien het feit dat de Jaarverslagen van dat fonds sedert 2005 niet meer goedgekeurd zijn en vanwege hetgeen wij hierna in paragraaf 4.3 stellen.

4.3 Oneigenlijk gebruik van het Toeslagfonds

Uit de analyse van de geldstromen zijn ons in relatie tot het Toeslagfonds enkele zaken opgevallen. Het Toeslagfonds is gebruikt voor andere zaken dan die waarvoor het initieel in het leven is geroepen:

- het financieren van een verruiming van de pensioenregeling
- het financieren van indexatiekosten die reglementair voor rekening zijn van het CBR.

Dit is vreemd, want de bevindingen uit het Rapport van de Commissie van Drie (11 december 2006), waarin zij onder andere bevestigen dat het oneigenlijk gebruik van de middelen van het Toeslagfonds in 2003 onrechtmatig was, zouden aanleiding moeten zijn geweest om dit in de toekomst (lees: 2007) te voorkomen.

Het gebruiken van het Toeslagfonds voor andere doeleinden dan die waarvoor het initieel in het leven is geroepen, is overigens gebeurd met instemming van de OR. Wij baseren deze conclusie op de letterlijke tekst in het document *Meest gestelde vragen over de 55-min regeling*, vraag 7. Vraag: wie betaalt deze royale (...) regeling en draaien de jongeren hier niet voor op? Antwoord: (...) nadat door het bestuur van het Toeslagfonds eenduidig is vastgesteld dat de reserves van het fonds in vergelijking met de maximale verplichtingen voor de garantie-, prepensioen- en overgangsregeling zodanig hoog zijn dat een beroep van cao-partijen op een substantiële aanwending voor de inkoopregeling voor 55-minners volstrekt verantwoord is. Deze aanwending past in het doel van eerdere reservering (vervroegd uittreden); *daarnaast blijft de garantie bestaan dat als het Toeslagfonds onverhoopt op termijn toch onvoldoende reserves mocht hebben, de individuele rechten overeind blijven door dan automatisch verplichte bijstorting door het CBR.*

Zou het Toeslagfonds niet gebruikt zijn voor de verruiming van de pensioenregeling, dan zou het exploitatieresultaat van het CBR in 2008 € 3.500.000 lager zijn geweest.

De jaarverslagen van het Toeslagfonds zijn sedert 2005 niet meer goedgekeurd en alleen in concept beschikbaar. Watson Wyatt in 2007 een onderzoek gedaan naar de verslaglegging van Pensioenfonds, Toeslagfonds en Indexatiedepot. Op 10 december van dat jaar heeft Watson Wyatt een brief verzonden aan de voorzitter van de OR, waarin verantwoording wordt afgelegd en verduidelijking wordt gegeven. Voorafgaand aan deze brief is er op 22 november tijdens een presentatie inzicht gegeven en ‘zijn de posities in rekening-courant’ bevredigend toegelicht. In onze beleving zegt dit echter niets over de juistheid van de stand.

In 2009 is Deloitte benoemd tot accountant van het Toeslagfonds en is een *plan van aanpak controle jaarrekening* opgesteld.

Op grond van de inhoud van wat wij gemakshalve maar even het *Toeslagfondsdossier* noemen, verbaast ons deze gang van zaken helemaal niet. Per ultimo 2005 bedroeg het saldo van het Toeslagfonds € 20.800.000: volgens onderstaande informatie die wij verzameld hebben, was dat echter € 18.811.910 (Jaarwerk NN). Het verschil betreft het aandeel van het Toeslagfonds in de negatieve overrente. Op grond van door AON gemaakte berekeningen (24 mei 2006) was het saldo voldoende om alle toekomstige verplichtingen te kunnen financieren.

Amper vier jaar later leert het accountantsverslag 2009 van KPMG (31 maart 2010) dat het tekort van de Stichting Toeslagfonds CBR per 31 december 2009 € 0,7 miljoen lager is dan het tekort per 31 december 2008 (€ 4,3 miljoen). Een en ander wordt veroorzaakt door positieve beleggingsrendementen in 2009. Volgens KPMG moet er dus circa € 3,6 miljoen meer in het depot zitten dan NN verantwoordt.

Wat dan weer vreemd is, is dat er in 2009 € 3.060.006 overgeboekt is naar de egaliseringsreserve¹¹⁾ van het Pf CBR.

Kort samengevat: het saldo van het Toeslagdepot/fonds is óf toereikend of niet. Als het toereikend is, waarom dan extra geld toevoegen? Als het toereikend is, waarom dan spreken van een tekort? En als er een tekort is, waarom dan geld overboeken naar de egaliseringsreserve? Nader onderzoek hiernaar is absoluut noodzakelijk. Naar wij begrepen hebben, is dit inmiddels op de agenda gezet van de nieuwe financieel directeur van het CBR.

4.4 Indexatie en Indexatiedepot

Een van de eerste vragen die bij ons rees, was waarom je indexatiedepots vormt als de indexatie voorwaardelijk is (met uitzondering van de onvoorwaardelijke indexatie van de opgebouwde prepensioenrechten van de groep 55-min die overigens niet uit het Indexatiedepot gefinancierd wordt). In onze beleving moet, als je al een indexatiedepot opent, alleen die overrente in dat indexatiedepot terechtkomen die overblijft nádat je geïndexeerd hebt en dan nog pas nádat de negatieve overrente afgelost is. Gebruikelijk is namelijk om eerst de negatieve overrente af te lossen en pas daarna te indexeren.

Door te handelen zoals er gehandeld is, met betrekking tot de indexatie, is bij de deelnemers het beeld ontstaan dat indexatie min of meer vanzelfsprekend is en zijn er ten aanzien van de indexatie kosten gemaakt die in de reguliere praktijk door ondernemingen en organisaties niet gemaakt zouden zijn.

In bijlage 6 is nadere informatie over de indexatie opgenomen.

4.5 Conclusies

Op basis van de administratieve analyse komen wij tot de volgende conclusies:

- De administratieve verantwoording van de pensioenlasten in de jaarverslagen van het CBR, het Pensioenfonds, het Toeslagfonds en het Indexatiedepot is inconsistent, op onderdelen onnavolgbaar. De opvallende verschillen die wij hebben geconstateerd, werken argwaan en wantrouwen in de hand.

¹¹⁾ Toelichting Egaliseringsreserve: De gegenereerde overrente wordt jaarlijks in de zogenoemde egaliseringsreserve geboekt: vervolgens vanuit deze reserve de negatieve overrente 'terugbetaald'.

- Voor de suggestie dat er ‘pensioengeld verdwenen’ is, in die zin dat het niet in de polis van de deelnemers terecht is gekomen, hebben wij bij het in kaart brengen van de geldstromen over de periode 2002 - 2009 geen bewijs kunnen vinden. Voor wat betreft het Toeslagfonds maken wij een voorbehoud gezien het feit dat de Jaarverslagen van dat fonds sedert 2005 niet meer goedgekeurd zijn en vanwege oneigenlijk gebruik van het toeslagfonds.
- De middelen van het Toeslagfonds zijn twee keer onreglementair en daarmee oneigenlijk gebruikt.

5 Hoe nu verder?

5.1 Conclusie: een pensioenregeling voor het CBR

Het resultaat van alle onderhandelingen die de afgelopen vijf jaar gevoerd zijn op het 'pensioendossier' is een pensioenregeling die kostenmatig niet meer in de hand gehouden kan worden. Bij gebrek aan een duidelijke visie bij de (vorige) directies en de raad van toezicht over hoe deze belangrijke arbeidsvoorwaarde ingevuld moest worden en door het ontbreken van een duidelijk standpunt over wat die regeling mocht kosten, zijn bij de onderhandelingen steeds de grenzen opgezocht van wat nog haalbaar was. De 'pensioencultuur' binnen het CBR was er een van meer en beter vanuit de achterliggende gedachte dat de bomen tot in de hemel groeiden¹²).

Het CBR is volgens ons nu op een punt aanbeland, waarop ingrijpen zonder meer noodzakelijk is om het voortbestaan niet in gevaar te brengen. Zie hiervoor onze conclusies in hoofdstuk 2. In bijlage 8 treft u alle mogelijke alternatieven aan die denkbaar zijn.

Vanuit onze visie is er echter slechts één optie realistisch: het implementeren van een pensioenregeling waarvan de kosten voor het CBR zich bewegen tussen de 15 en 20 procent van de loonsom. Daarmee voldoet de regeling aan wat in Nederland gemiddeld de lasten zijn voor (her)verzekerde pensioenregelingen.

Alvorens in te gaan op de uitwerking hechten wij eraan om het volgende op te merken. Met ons professioneel advies, één pensioenregeling voor alle CBR-medewerkers, willen wij geenszins voorbij gaan aan de medezeggenschapsaspecten of daarmee elk denkbaar alternatief op voorhand uitsluiten. Het is uiteindelijk aan de sociale partners die op dit punt betrokken zijn om in goed overleg te komen tot een oplossing.

5.2 Uitwerking

De meest voor de hand liggende optie is naar onze mening het implementeren van één pensioenregeling voor alle medewerkers van het CBR en deze (rechtstreeks) onderbrengen bij óf NN (verlenging van het contract per 1 januari 2012 of een andere uitvoerder).

¹²) Zie hiervoor ook onze bevindingen met betrekking tot deelrapport A: *Cultuur en governance* en hoofdstuk 6 van deze rapportage.

Contouren uitwerking van de aanpassing

Op hoofdlijnen ziet de invulling van deze optie er als volgt uit:

- regeling A blijft in stand vanwege de eindigheid daarvan, tenzij in de komende twee jaar nog substantiële salarisverhogingen te verwachten zijn (die tot dito backserviceverplichtingen leiden). In dat geval zou het advies zijn om van regeling A een middelloonregeling te maken zonder de overige parameters daarvan aan te passen
- hetzelfde geldt voor de prepensioenregeling
- hetzelfde geldt voor de overgangs- en garantiebepalingen die verlengd worden tot en met 2012
- alle deelnemers aan regeling B worden met ingang van 1 januari 2012 (of zoveel eerder als mogelijk is/blijkt) opgenomen in regeling C die in principe niet aangepast wordt.

Wie voert deze regeling uit?

Het antwoord op deze vraag moet als volgt verkregen worden:

- met NN wordt onderhandeld over de voorwaarden voor voortzetting van regeling A en de prepensioenregeling (inclusief de overgangs- en garantieregeling) en de nieuwe contractvoorwaarden voor regeling C
- er wordt een marktonderzoek gedaan naar een mogelijk alternatieve uitvoerder van regeling C
- als met NN overeengekomen kan worden dat de negatieve overrente ingelopen wordt uit toekomstige overrente die verband houdt met het 'oude' contract en als vanaf 1 januari 2012 gestart wordt met een nieuwe regeling die gelijk overrentedelend is, blijft NN uitvoerder
- indien dit niet te realiseren is, blijven alle opgebouwde premievrije aanspraken in de B- en C-regeling achter bij NN en wordt de pensioenregeling CBR uitgevoerd door een nieuwe uitvoerder:
 - . vanwege het garantiecontract blijven zo de opgebouwde aanspraken gegarandeerd
 - . het CBR heeft geen 'last' meer van de negatieve overrente
- de indexatie van de opgebouwde en nog op te bouwen aanspraken in de C-regeling (geïndexeerd middelloon) wordt volledig afhankelijk van de te genereren overrente.

NB: om het risico van een verdere verlaging van de rekenrente te bezweren (het contract met NN is immers voor één jaar verlengd), zou ons advies zijn om reeds nú de onderhandelingen daarover te starten!

De aanpassing van de regeling is de belangrijkste te nemen verbetermaatregel. In bijlage 1 zijn enkele andere verbetermaatregelen gegeven die eveneens doorgevoerd zouden moeten worden.

Onderhandelen met vakbonden en OR

Als gekozen wordt voor de optie om vanaf 1 januari 2012 de deelnemers aan regeling B onder te brengen in regeling C, zal hierover onderhandeld moeten worden met de vakbonden en de OR. Dit heeft consequenties voor het kostenplaatje van het CBR.

De ervaring in onze adviespraktijk leert, dat daarbij van de zijde van vakbond/OR ingezet zal worden op de volgende aspecten:

- een verhoging van het opbouwpercentage per dienstjaar (nu 1,9 procent) naar 2,25 procent (tevens het fiscale maximum)
- het voor een bepaalde periode aanwenden van de lastenbesparing ten opzichte van de B-regeling voor een gegarandeerde indexatie
- het eenmalig aanwenden van het saldo van het Indexatiefonds voor indexatie.

Indien gekozen wordt voor verdergaande besparingen kunnen de volgende aanpassingen in regeling C overwogen worden:

- het vervangen van het nabestaandenpensioen op opbouwbasis door een nabestaandenpensioen op risicobasis
- het schrappen van het tijdelijk nabestaandenpensioen
- het verlagen van het pensioengevend salaris door een of meerdere componenten te schrappen (eindejaarsuitkering, overwerkvergoeding)
- het schrappen van de pensioenopbouw over de levensloopvergoeding.

5.3 Financiële gevolgen van één pensioenregeling voor CBR

Indien ervoor gekozen wordt om vanaf 1 januari 2012 (of eerder) de medewerkers van het CBR die nu deelnemen in regeling B onder te brengen in de (onveranderde) huidige regeling C, zou dit aanmerkelijke kostenvoordelen met zich meebrengen zoals uit onderstaande tabel blijkt.

In kolom 2 staan de lasten bij ongewijzigde voortzetting van de huidige B-regeling. In kolom 3 staan de lasten als de huidige deelnemers aan de B-regeling overstappen naar de C-regeling. Tevens hebben wij berekend wat de gevolgen zouden zijn van het aanpassen van het opbouwpercentage van 1,9 procent naar 2,25 procent per dienstjaar (kolom 3) voor de huidige deelnemers aan de B-regeling. De cijfers in kolom 3 zijn exclusief de lastenverhoging die optreedt voor de bestaande deelnemers in de C-regeling: zij krijgen immers ook een hoger opbouwpercentage. Wij schatten dat de bestaande lasten voor deze categorie zullen stijgen met circa achttien procent op jaarbasis.

De gehanteerde rekenrente bedraagt in alle drie de berekeningen 3 procent, voor de berekeningen is sterftetafel Coll 2003 gebruikt. Verder is net als in alle overige berekeningen in dit rapport een salarisstijging aangenomen van 2 procent en een franchisestijging van 1,5 procent per jaar.

Jaar	Eindloon	M'loon 1,9% opbouw	M'loon 2,25% opbouw
2012	9.552.344	6.779.849	7.722.273
2013	10.179.553	7.118.548	8.113.179
2015	11.253.664	7.843.227	8.952.388
2017	10.839.218	7.465.855	8.527.755
2020	10.625.364	7.026.689	8.035.347

NB:

- in deze premies zijn de garantieopslagen (die hangende de verlaging van de rekenrente nog uitonderhandeld moeten worden) nog niet verwerkt
- de hier getoonde besparing betreft dus uitsluitend de nominale pensioenlast
- bij een wijziging van pensioensysteem zal de reserve (de voorziening verzekeringsverplichtingen (vvp)) minder snel stijgen waardoor de kosten voor de garantieopslagen minder snel zullen stijgen dan in de berekeningen in hoofdstuk 2.

6 Bevindingen pensioencultuur CBR

Het pensioenonderzoek is grotendeels feitelijk van aard. Daarnaast is ook gekeken naar de wijze waarop het CBR met het onderwerp pensioenen is omgegaan: de pensioencultuur. Onderstaand geven wij onze belangrijkste kwalitatieve conclusies ten aanzien van de sfeer en cultuur waarbinnen de discussies over het issue pensioenen bij het CBR gevoerd zijn en worden. Deze conclusies zijn gebaseerd op ons onderzoek, de met een aantal betrokkenen gevoerde gesprekken en de ons ter hand gestelde en bestudeerde documenten. Onze conclusies staven wij met één of meerdere feiten: er zijn overigens meer feiten te noemen dan wij vermelden. De conclusies pensioencultuur vanuit dit pensioendossier sluiten aan bij de bevindingen ten aanzien van die over cultuur en governance zoals deze zijn beschreven in deelrapport A. . Het pensioenonderzoek is dan ook grotendeels de uitwerking van het belangrijkste issue in de relatie tussen de directie en de OR van het CBR.

6.1 Bevindingen analyse pensioencultuur

1. Bij directie en raad van toezicht van het CBR heeft het ontbroken aan visie ten aanzien van de pensioenregelingen

Wij hebben in de ons ter hand gestelde stukken nergens en op geen enkel moment iets kunnen ontdekken dat lijkt op een weloverwogen en (financieel) onderbouwde (toekomst)visie van de verantwoordelijken binnen het CBR ten aanzien van de (wijzigingen van de) pensioenregeling(en).

Pensioen is een van de belangrijkste, en ná salaris een van de kostbaarste arbeidsvoorwaarden. Als een organisatie zélf deze arbeidsvoorwaarde in kan vullen, hetgeen bij het CBR het geval was en is, komen bij de invulling daarvan vragen als kwaliteit, marktconformiteit en kostenontwikkeling op de (middel)lange en langere termijn om de hoek kijken.

Alle discussies over deze arbeidsvoorwaarde zijn echter binnen het CBR in de afgelopen tien jaar op ad-hocbasis gevoerd met alle gevolgen van dien zoals onderstaande citaten illustreren.

Citaat uit rapport *Commissie van Drie* (11 december 2006): bladzijde 14, *Commentaar* onder 1: Wij vinden dat achter hetgeen in een kort tijdsbestek is doorgevoerd met betrekking tot de veranderingen en omvormingen weinig visie schuil ging. Dit leidde tot onduidelijkheid..... Voor de geïnteresseerde medewerkers is het allemaal niet meer te volgen, met gevolg een mogelijk wantrouwen tegen de wijze waarop met deze arbeidsvoorwaarde is omgegaan...

Sindsdien is er echter weinig veranderd zoals uit dit rapport blijkt.

2. De pensioenregelingen waren instrument in de strijd tussen directie CBR en OR.

Het *Leitmotiv* was daarbij steeds het verkennen van de (verbeter)mogelijkheden die nog ten dienste stonden.

Gegeven het gebrek aan visie en het stellen van grenzen speelde geld in de perceptie van de betrokkenen uiteindelijk niet écht een rol. Het pensioendossier is daarnaast gebruikt, zo niet misbruikt, om medewerking van de OR (en het personeel) te verkrijgen op andere, blijkbaar relevantere dossiers.

Voorbeeld 1: brief van september 2008, van directie CBR aan raad van toezicht inzake het voornemen voor de 55-min compensatie.

- bovenstaande 55-min-compensatie is onlosmakelijk gekoppeld aan andere elementen van de package deal, waaronder expliciet *de schriftelijke finale kwijting van het pensioendossier door de OR*
- het definitief kunnen afsluiten van het pensioendossier met de OR wordt gezien als *een belangrijke voorwaarde om de OR mee te krijgen* in een positieve advisering over de voor CBR belangrijke en toekomstgerichte organisatieaanpassing.

Voorbeeld 2: uit het communiqué van 5 november 2008 van OR, directie en RvT alsmede de betrokken vakbonden over het bereikte (pensioen)akkoord.

Bladzijde 2: (citaat)...*Deze aanpassing zal absoluut niet ten koste gaan van enige financiële ruimte voor toekomstig af te sluiten CAO's...*

Voorbeeld 3: uit een brief van voorzitter Het Gilde de dato 1 oktober 2007.

Bladzijde 2:

- de kosten vallen mee en kunnen naar het oordeel van Het Gilde gemakkelijk gedragen worden door het CBR...

3. De adviseurs zijn een instrument en uiteindelijk een teken van juridisering geweest in de strijd tussen directie CBR en OR.

De vele adviseurs hebben in de afgelopen tien jaar rondom élk pensioenissue geen doorbraak kunnen (of mogen) realiseren in de competentiestrijd die er was over de veranderingen van het pensioen. In sommige gevallen hebben de adviseurs de uitkomsten uiteindelijk geen goed gedaan met als gevolg dat de onderlinge verhoudingen telkenmale op scherp zijn gezet.

Ook zijn door diverse adviseurs vergelijkingen gemaakt met pensioenregelingen van andere organisaties, alsmede de kostprijs van die regelingen, aan de hand van een contante waardebepaling van de toekomstige lasten in de periode tot 2040. Geconcludeerd werd dat de voorgenomen wijzigingen zouden leiden tot een netto-afname van de *marktwaarde pensioenverplichtingen* van € 33,3 miljoen.

Door deze boekhoudkundige benadering is nooit tot uitdrukking gekomen (en volgens ons ook niet berekend) wat, in termen van cash-out op korte en middellange termijn, en geabstraheerd van de gevolgen voor de verslaglegging, écht de kosten van de vergeleken regelingen waren in relatie tot de kosten van die van de op dat moment vigerende CBR-regelingen indien deze ongewijzigd zouden worden voortgezet.

Bovendien, in de correspondentie over dit onderwerp wordt steeds de term *budgetneutraliteit* gebruikt hetgeen in dit verband een onjuiste term is. Budgetneutraliteit veronderstelt dat er een budget bepaald is en niets was minder waar. Uit het rapport van AON, 'Regelingswijzigingen CBR 2006 - 2008', uit 2009:

- Cao-akkoord 2006: per saldo is er op korte /middellange termijn dus nagenoeg sprake van kostenneutraliteit of een lichte kostenbesparing (bladzijde 4): pensioenkosten akkoord eenmalig € 6 miljœn
- Cao-akkoord 2007: tijdens de cao-onderhandelingen zijn geen prognoseberekeningen uitgevoerd (bladzijde 7): pensioenkosten akkoord eenmalig € 3,2 miljœn.

Ter verdere onderbouwing van onze bovenstaande conclusies verwijzen wij gaarne naar de rapporten van AON (memo's van 14 en 29 juni 2007) en hetgeen er dienaangaande gesteld wordt in het *Feitenonderzoek* van KPMG van 4 maart 2010.

4. De OR heeft zichzelf meer dan eens de rol van 'medebestuurder' toebedeeld
De OR heeft zichzelf in de processen aangaande het pensioendossier meermaals vanuit haar onmiskenbare betrokkenheid een rol toebedeeld die de OR feitelijk niet heeft. Een voorbeeld daarvan is zijn rol in de discussie over de goedkeuring van de jaarrekeningen van het Toeslagfonds. Daar staat overigens tegenover dat de belangrijkste bezwaren van de OR ten aanzien van verslaglegging en verantwoording (helaas) nooit op een heldere en begrijpelijke manier weerlegd zijn. De OR kreeg op dit onderdeel steeds halve of geen informatie. Bijvoorbeeld in 2008 is de directie CBR in onderhandeling gegaan met de OR over een verdere verbetering van pensioenregeling B. Dit ondanks dat bij beide partijen bekend was, dat de OR formeel gezien geen onderhandelingspartij was. Afspraken ontbraken en ontbreken tot op de dag van vandaag over wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe (en aan wie) daarover gecommuniceerd en gerapporteerd wordt.

5. Ten aanzien van het pensioendossier was en is er geen sprake van een duidelijke structuur, rol- en taakverdeling en afbakening van verantwoordelijkheden. In combinatie met een gebrek aan deskundigheid bij betrokkenen heeft dit geleid tot ondoordachte en twijfelachtige keuzes met grote financiële consequenties

Er was in de door ons onderzochte periode geen sprake van een strikte en persistente afbakening, alsmede vastlegging en naleving daarvan, van de bevoegd- en verantwoordelijkheden van het Pensioenfondsbestuur, het Toeslagfonds, de directie van het CBR en de OR. Protocollen dienaangaande ontbreken met als gevolg een voortdurende competentiestrijd.

De discussies over de pensioenregelingen sec en de doorgevoerde wijzigingen zijn steeds opnieuw negatief beïnvloed door gebrek aan visie, ongelukkige woordkeuzes, gebrekkige communicatie en geen of onvoldoende kennis van financiële, bedrijfseconomische en pensioenbegrippen.

Binnen het CBR, de talloze rapporten van externe adviseurs getuigen hiervan, was bij de verantwoordelijken onvoldoende kennis terzake aanwezig. Dit, in combinatie met het ontbreken van een goede rolverdeling, heeft hen niet alleen afhankelijk gemaakt van (diezelfde) adviseurs, maar heeft ook geleid tot beslissingen die achteraf in onze perceptie als onverantwoord te kwalificeren zijn en onder andere omstandigheden wellicht niet genomen waren. Meest pregnant voorbeeld daarvan is de discussie over de verbetering van de 55-min regeling in 2008.

6. De raad van toezicht heeft meer dan eens steken laten vallen

De onderlinge communicatie tussen de directie en de OR rondom het pensioennissue was bepaald niet altijd zakelijk en formeel. De primaire reacties van beide partijen werden gedomineerd door weerstand en achterdocht. De verhouding tussen OR en directie was, waar het ging om het pensioendossier, gedurende lange(re) periodes niet optimaal en de raad van toezicht is niet in staat geweest om hier op een goede manier te interveniëren en de gedane interventies hebben niet tot resultaten geleid. De houdbaarheidsduur van gemaakte afspraken is in een aantal gevallen zeer beperkt gebleken: met het sluiten van een convenant in november 2008 tussen raad van toezicht, directie, vakbonden en OR zou de discussie over pensioenen formeel beëindigd zijn. Inmiddels is gebleken dat niets minder waar is.

Wij hebben ons bij ons onderzoek laten leiden door de vraag of er te allen tijde voldoende kritisch vermogen en kennis aanwezig was om de gevolgen van de aanpassingen van de pensioenregelingen in (met name) 2008 te kunnen beoordelen, en desnoods te blokkeren.

Wij zijn tot de conclusie gekomen dat dit niet het geval was. Deze conclusie zullen wij hierna onderbouwen.

In de aanloop naar de definitieve besluitvorming over de voorgestelde reparatie van de groep 55-min is er van alles gebeurd. Er zijn diverse rapporten gemaakt door AON over mogelijke scenario's: deze rapporten worden in het feitenonderzoek van KPMG ter discussie gesteld.

In diverse vergaderingen van de raad van toezicht in 2008 zijn deze scenario's behandeld: de input voor dit onderwerp werd daarbij verzorgd door de toenmalige directie.

Daar zijn:

- document Finale oplossing pensioendossier/55 min:
in dit document wordt een interessant en boeiend betoog gehouden over een 'voordeel' van 33 miljoen euro dat de VPL wetgeving het CBR opgeleverd heeft (..)

- de brief van de directie aan de raad van toezicht van 11 september 2008 (*Voorstel reparatie groep 55 min*) waarin deze wordt voorgesteld om in te stemmen met de voorgenomen 55-min compensatie
In deze brief wordt opnieuw gesproken over een (contante waarde) besparing van 33 miljoen euro in de periode 2006-2047: daarvan is al (contante waarde) 22 miljoen gecompenseerd voor de gesloten groep 55-min zodat nog 11 miljoen euro resteert ten opzichte van volledige budgetneutraliteit. In diezelfde brief staat op bladzijde 4 onderaan een tabel (*Financiering voorstel directie*): in die tabel worden de kosten voor de voorgestelde verhoogde levensloopbijdrage over de periode 2008-2011 vermeld (5,5 miljoen euro), de eenmalige kosten voor het verhogen van het opbouwpercentage van 1,9 naar 2 procent (3 miljoen euro) alsmede de verwachte jaarlijkse hogere pensioenpremie als gevolg van deze verhoging (350.000 euro): er wordt in deze tabel voor de periode 2009-2011 geen rekening gehouden met mogelijke backservicelasten als gevolg van de verhoging van het opbouwpercentage.
Wij vragen ons af waarom hier geen vragen gesteld zijn over door de raad van toezicht.

- de notulen van de ingelaste vergadering van de raad van toezicht op 15 september 2008
Deze vergadering staat geheel in het teken van het pensioendossier, meer in het bijzonder het bovengenoemde voorstel van de directie van 11 september 2008. De notulen bevatten een aantal veelzeggende punten:
 - . wederom wordt gesproken over een besparing (..) door werkgever CBR van 33 miljoen euro als gevolg van de VPL-wetgeving
 - . er is globaal (..) onderzocht of de arbeidsvoorwaarden van CBR na reparatie beter zouden zijn dan bij een aantal vergelijkbare werkgevers: dit bleek niet het geval te zijn; (wij hebben toegelicht dat van een besparing was geen sprake is geweest!)
 - . de directie licht mondeling toe dat zij een negatief resultaat verwacht van circa 5 miljoen euro over het jaar 2008 na reparatie van de groep 55-min en het sociaal plan: (wij vragen ons af of dit geen aanleiding had moeten zijn om de reparatie 55-min te heroverwegen of uit te stellen?)

Nergens in de bovengenoemde documenten hebben wij een kritische noot kunnen vinden. Op geen enkel moment is concreet de vraag aan de orde geweest wat, in termen van cash-out op de (middel)langere termijn de gevolgen zouden zijn voor de exploitatie of de vermogenspositie. Er zijn beslissingen genomen die weliswaar binnen de toenmalige bedrijfscultuur pasten maar waarbij niemand zich gerealiseerd heeft dat ze uiteindelijk zouden leiden tot de situatie waarin het CBR nu verkeert.

De raad van toezicht heeft, terugkijkend op die periode, als reactie op het feitenonderzoek van KPMG een brief¹³⁾ geschreven aan minister Eurlings waaruit onderstaand een aantal citaten.

Bladzijde 1

De aanpassingen zijn (mede) ingegeven door een veronderstelde besparing van € 33 miljoen voor het CBR als gevolg van de nieuwe pensioenregelingen over de periode 2006 - 2047(!).

Bladzijde 2

In het belang van het verwerven van de noodzakelijke steun van de Ondernemingsraad voor de reorganisatie van het CBR heeft de raad van toezicht, na ampele overwegingen en op basis van diverse deskundigenadviezen, ingestemd met een aangepaste “55-minregeling”.

Deze regeling zou in totaal € 9,0 miljoen kosten. Dit leek een verantwoorde beslissing, mede tegen de achtergrond van het gegeven dat de reorganisatie een structurele besparing zou opleveren van € 3,5 miljoen op jaarbasis.

Bladzijde 2

De raad van toezicht is bij de besluitvorming over de 55-minreparatie in het najaar van 2008 niet over één nacht ijs gegaan.

Zij heeft dat gedaan op basis van adviezen van onder meer de directie, de certificerende accountant van het CBR, adviseurs van Actuarial Services AON Consulting en de Stichting Pensioenfonds CBR. De onderzoekers van KPMG constateren desondanks dat de RvT haar besluit in 2008 om te komen tot de zogeheten “55-min-operatie” heeft gebaseerd op onvolledige informatie en minder geschikte grondslagen.

¹³⁾ RvT CBR (2010) d.d. 29 april 2010.

6.2 Conclusies pensioencultuur CBR

Samenvattend concluderen wij dat op het pensioendossier een cultuur is gevormd door de combinatie van een gebrek aan visie, kennis, daadkracht, verantwoording en protocollen waardoor:

- vanuit financiële optiek onverantwoorde beslissingen genomen zijn
- met een aantal dossiers, zoals het dossier van het Toeslagfonds, tot op de dag van vandaag onnodig doorgemodderd is
- onnodig veel geld en energie verspild is aan overbodige onderzoeken. Onderzoeken waarvan de resultaten niet geleid hebben tot een voor betrokkenen bevredigend (eind)oordeel maar, naar ons oordeel, tot nieuwe twistpunten.

Dit alles overziend vinden wij dat op de pensioencultuur het CBR een *onvoldoende* scoort.

7 Beknopte antwoorden onderzoeksvragen

Wij hebben de volgende antwoorden gevonden op de gestelde onderzoeksvragen:

Waar staat het CBR nu?

Het CBR staat qua pensioenregeling op een kruispunt van wegen. De vraag is of de bestaande regelingen gecontinueerd worden, hetgeen bedrijfseconomisch gezien tot onaanvaardbare pensioenlasten zal leiden, of dat rigoureus gekozen wordt voor een herziening van de bestaande pensioenregelingen.

Wat is er verbeterd, c.q. moet er nog verbeterd worden?

De enige verbetering of aanpassing die wij kunnen melden op het moment dat wij dit rapport schrijven, is dat er al besloten is om het Pf CBR te liquideren en de pensioenregeling rechtstreeks, dus zonder tussenkomst van een pensioenfonds, onder te brengen bij een verzekeraar. Dit leidt sec tot een besparing op de uitvoeringskosten van circa € 500.000 per jaar.

Welke gevolgen heeft het ongewijzigd voortzetten van de huidige pensioenregelingen?

Het voortzetten van de huidige pensioenregelingen leidt ertoe, dat de reguliere kosten, dus exclusief backservicelasten en exclusief indexatie, zullen oplopen tot meer dan 30 procent van de loonsom in de komende vijf jaar.

Welke alternatieven zijn er voor de huidige pensioenregeling(en)?

Het enige, in onze professionele opinie, denkbare alternatief is het omzetten van de huidige pensioenregeling B naar pensioenregeling C, een middelloonregeling.

Wat zijn de alternatieven voor uitvoering van de pensioenregeling(en)?

Uitgaande van het feit dat al gekozen is voor een rechtstreekse onderbrenging, dus zonder tussenkomst van een pensioenfonds, bij een verzekeraar zijn er feitelijk geen alternatieven meer. Het enige en belangrijke obstakel dat daarbij overwonnen moet worden, is de vraag hoe om te gaan met de negatieve overrente die aan het huidige contract hangt.

Welke ingrepen zijn noodzakelijk om tot beheersbare kosten (lees: een financieel houdbare regeling in de toekomst) te komen?

Er zal een budget gedefinieerd moeten worden: wat vindt het CBR, gegeven de reguliere bedrijfsvoering, een aanvaardbaar niveau voor de kosten van de arbeidsvoorwaarde pensioenen?

Wat zijn daarvan de financiële gevolgen?

Het gevolg van de keuze voor middelloon is dat de pensioenlasten zich zullen bewegen tussen de 15 en 20 procent van de loonsom van het CBR.

Wat zijn de gevolgen daarvan voor de pensioenopbouw van de medewerkers?

De pensioenopbouw van de medewerkers die momenteel nog participeren in de B-regeling zal in de toekomst lager worden dan nu het geval is. Het effect op de toekomstige pensioenopbouw is op individueel niveau afhankelijk van de leeftijd op het moment van omzetting naar een middelloonregeling, de toekomstige salarisontwikkeling en de mate waarin de opgebouwde aanspraken geïndexeerd worden.

Welke financiële risico's zijn er (nog) aanwezig?

Het belangrijkste financiële risico is de ontwikkeling van de rekenrente. De continuering van het verzekeringscontract met NN of welke andere uitvoerder dan ook zal plaatsvinden op basis van een lagere rekenrente dan die welke nu (4 procent) gehanteerd wordt.

Op grond van de huidige ontwikkelingen is een rekenrente van 2 procent niet uit te sluiten. Als dit uiteindelijk het geval blijkt te zijn, zullen de huidige lasten bij ongewijzigde voortzetting van de bestaande regelingen, exclusief de backservicelasten, met ongeveer de factor 2 stijgen.

Bijlagen

Totaaloverzicht verbeter- en aandachtspunten

Het belangrijkste verbeterpunt, de liquidatie van het Pf CBR, is al in gang gezet. Na effectuering daarvan zal de verslaglegging zich beperken tot die in het jaarverslag van het CBR: feitelijk hoeven dan alleen nog maar de betaalde premies verantwoord te worden.

Onderstaand een overzicht van de door ons geconstateerde verbeter- en aandachtspunten die daarnaast zonder meer relevant zijn en blijven, hoewel de aanbevelingen met betrekking tot de verantwoording door CBR, NN, Pf CBR en Toeslag- en Indexatiefonds door de voorgenomen liquidatie van het Pf CBR wellicht op onderdelen achterhaald is.

Verantwoording pensioenlasten in de jaarverslagen van het CBR, NN en Toeslag- en Indexatiefonds

De verantwoording van de pensioenlasten in de jaarverslagen is niet helder, niet consistent en de onderlinge aansluiting tussen de verschillende verslagen ontbreekt.

De verantwoording van het Toeslagfonds is zelfs al bijna tien jaar telkenmale onderwerp van discussie.

Indexatiebeleid en communicatie hieromtrent

Het is strikt noodzakelijk dat het huidige indexatiebeleid herijkt wordt. Het ontbreekt aan een heldere en begrijpelijke visie, c.q. vastlegging daarvan.

Vragen die beantwoord en bovenal vastgelegd moeten worden:

- Wanneer indexeren we of anders gesteld: waar is de indexatie van afhankelijk?
- Hoe worden de indexatielasten gefinancierd?
- Wie of wat bepaalt of er geïndexeerd wordt?
- Hoe wordt een en ander in de praktijk gecommuniceerd en wie is daarvoor verantwoordelijk?

Pensioencommunicatie binnen het CBR

Ons is niet duidelijk geworden wie hiervoor verantwoordelijk is. Met het liquideren van het Pf CBR zal de communicatie tussen het CBR en de uitvoerder/verzekeraar een stuk eenvoudiger worden. Maar het is opportuun om:

- intern de verantwoordelijkheid voor de administratieve ondersteuning en verantwoording van het pensioendossier op één plek, bij voorkeur de afdeling HR, neer te leggen
- te zorgen dat de (pensioen)kennis op die afdeling aanwezig is en geborgd wordt.

Adviseurs

Het pensioendossier van CBR is niet alleen een dankbaar onderwerp voor talrijke adviseurs gebleken, het is zelfs een dossier waar, met het CBR als postiljon d'amour, adviseurs een onderlinge competitiestrijd op hebben uitgevoerd. Dit kan uiteraard nooit de bedoeling zijn en wij zijn het in onze achtentwintigjarige adviespraktijk ook nog nooit tegengekomen.

Wij zijn van mening dat één adviseur moet kunnen volstaan. Een adviseur die de belangen van zowel directie als OR dient. Tot het moment dat er een bevredigend en daarmee acceptabel antwoord is gekomen op de twistpunten in het dossier Toeslagfonds, lijkt het ons zinvol dat de OR zich door haar huidige adviseur laat bijstaan.

Verhouding directie – OR

Zoals wij in hoofdstuk 7 uitgebreid geïllustreerd hebben, is de verhouding tussen beide partijen de afgelopen jaren ernstig getroebleerd, in elk geval als het gaat om het pensioendossier. Onze aanbeveling luidt om voor wat betreft het onderwerp pensioenen een ondernemingsovereenkomst af te sluiten.

Project arbeidsongeschiktheid

Hoewel dit feitelijk ter hand is genomen, is het aan te bevelen dit goed te monitoren en ervoor te zorgen dat er maatregelen worden genomen die voorkomen, dat dergelijke situaties in de toekomst opnieuw kunnen ontstaan. Wij verwijzen daarbij gaarne naar onze opmerkingen die wij bovenstaand hebben gemaakt onder het hoofd *Pensioencommunicatie binnen het CBR*.

Specificaties pensioenregelingen CBR

Regeling A

- deelnemer: medewerkers geboren vóór 1 januari 1950 en in dienst op 1 januari 2006
- pensioensysteem: eindloon
- opbouwpercentage ouderdomspensioen (OP) per dienstjaar: 1,75 procent
- verzekerd nabestaandenpensioen (NP): levenslang 70 procent van het bereikbaar OP alsmede 15 procent van het bereikbaar OP als tijdelijk NP tot leeftijd 65 jaar
- verzekerd wezenpensioen (WzP): 14 procent van het OP
- franchise: 'Witteveen'
- pensioengevend salaris: 12 x maandsalaris + vakantietoeslag + eindejaarsuitkering
- voorwaardelijke indexatie op basis van overrente voor slapers en gepensioneerden
- garantieregeling franchise (indien vóór 1 januari 2004 deelnemer): betreft het verschil tussen de verwachte toekomstige aanspraak op 1 januari 2004 op basis van oude en nieuwe franchise: deze volgt de indexatie van de gepensioneerden.

Regeling B-1

- deelnemer: medewerkers geboren ná 1 januari 1950 en in dienst op 1 januari 2007
- pensioensysteem: eindloon
- opbouwpercentage OP per dienstjaar: 1,9 procent
- verzekerd NP: levenslang 70 procent van het bereikbaar OP alsmede 15 procent van het bereikbaar OP als tijdelijk NP tot leeftijd 65 jaar;
- verzekerd WzP: 14 procent van het OP
- franchise: 'Witteveen'
- pensioengevend salaris: $1,025 * (12 \times \text{maandsalaris} + \text{vakantietoeslag} + \text{eindejaarsuitkering})$
- voorwaardelijke indexatie op basis van overrente voor slapers en gepensioneerden
- garantie (indien vóór 1 januari 2004 deelnemer): betreft het verschil tussen de verwachte toekomstige aanspraak op januari 2004 op basis van oude en nieuwe franchise: deze volgt de indexatie van de gepensioneerden.

Regeling B-2

De verschillen met regeling B-1 zijn vetgedrukt:

- deelnemer: medewerkers geboren ná 1 januari 1950 **én in dienst op 1 januari 2007, én in dienst op 5 november 2008**
- pensioensysteem: eindloon

- opbouwpercentage OP per dienstjaar: **2 procent**
- verzekerd NP: levenslang 70 procent van het bereikbaar OP alsmede 15 procent van het bereikbaar OP als tijdelijk NP tot leeftijd 65 jaar
- verzekerd WzP: 14 procent van het OP
- franchise: 'Witteveen'
- pensioengevend salaris: $1,025 * (12 \times \text{maandsalaris} + \text{vakantietoeslag} + \text{eindejaarsuitkering})$
- voorwaardelijke indexatie op basis van overrente voor slapers en gepensioneerden
- garantie (indien vóór 1 januari 2004 deelnemer): betreft het verschil tussen de verwachte toekomstige aanspraak op 1 januari 2004 op basis van oude en nieuwe franchise: deze volgt de indexatie van de gepensioneerden.

Regeling C

- deelnemer: medewerkers in dienst getreden ná 2005
- pensioensysteem: middelloon
- opbouwpercentage OP per dienstjaar: 1,9 procent
- verzekerd NP: levenslang 70 procent van het bereikbaar OP alsmede 15 procent van het bereikbaar OP als tijdelijk NP tot leeftijd 65 jaar
- verzekerd WzP: 14 procent van het OP
- franchise: 'Witteveen'
- pensioengevend salaris: $12 \times \text{maandsalaris} + \text{vakantietoeslag} + \text{eindejaarsuitkering} + \text{variabele beloning uit overwerk}$
- voorwaardelijke indexatie op basis van overrente voor slapers en gepensioneerden.

Voor regeling A, B en C geldt dat premievrijstelling wegens invaliditeit is meeverzekerd en een aanvullend arbeidsongeschiktheidspensioen is verzekerd.

Prepensioenregeling

Sedert 1 januari 1998 is er een prepensioenregeling van kracht: per 1 januari 2006 is deze 'gesloten' voor nieuwe deelnemers in het kader van gewijzigde (Vpl-)wetgeving.

Specificaties van de prepensioenregeling

- deelnemer: medewerkers geboren vóór 1950 en in dienst op 1 januari 2006
- pensioensysteem: eindloon
- uitkering gedurende periode 62 - 65 jaar
- opbouwpercentage per dienstjaar: 1,89 procent (maximaal 85 procent)
- salaris: $12 \times \text{maandsalaris} + \text{vakantietoeslag} + \text{eindejaarsuitkering}$; exclusief levensloop en OHT.

Voor de prepensioenregeling zijn twee 'aanvullingsregelingen' in het leven geroepen: de zogenoemde *overgangsregeling* en de *garantieregeling*.

Overgangsregeling

De voorwaarden om hiervoor in aanmerking te komen zijn:

- op de leeftijd van 62 jaar moet men gedurende 12,5 jaar daaraan voorafgaand een onafgebroken en actief dienstverband hebben
- de deelnemer moet geboren zijn vóór 1950
- de deelnemer had op 1 januari 1998 een actief dienstverband bij het CBR en was op dát moment 40 jaar of ouder.

De aanvulling bedraagt:

Indien leeftijd op 1-1-1998 tussen 40-45 jaar	Aanvulling tot 75%
Indien leeftijd op 1-1-1998 tussen 45-50 jaar	Aanvulling tot 80%
Indien leeftijd op 1-1-1998 tussen 50-62 jaar	Aanvulling tot 85%

Garantieregeling

De voorwaarden om hiervoor in aanmerking te komen zijn:

- op de leeftijd van 62 jaar moet men gedurende 12,5 jaar daaraan voorafgaand een onafgebroken en actief dienstverband hebben
- de deelnemer moet geboren zijn vóór 1950.

Het prepensioen wordt aangevuld tot 70 procent.

Beide regelingen worden uitgevoerd door het Toeslagfonds en lopen tot 1 januari 2011.

Levensloop

- medewerkers geboren ná 1949 krijgen een levenslooptoeslag van 2,5 procent: deze toeslag is pensioengevend
- voor medewerkers die op 5 november 2008 in dienst waren, is deze toeslag verhoogd met 4,3 procent voor de periode 2008 - 2011: deze verhoging is **niet** pensioengevend
- de regeling loopt tot en met 2011: de additionele last bedraagt circa € 1,4 miljoen per jaar: mocht deze last in de praktijk lager blijken te zijn, ontvangen medewerkers hiervoor een compensatie
- de levenslooptoeslag wordt bovendien verhoogd als '*...de toekomstige lasten, die gepaard gaan met het verhogen van het opbouwpercentage in 2008 naar 2 procent, minder bedragen dan 90 procent van het bedrag dat toen geprognosticeerd is...*'.

Uitvoering

Regeling A, B-1, B-2, C en de prepensioenregeling worden uitgevoerd door de Stichting Pensioenfonds CBR: alle regelingen zijn herverzekerd bij Nationale Nederlanden.

De overgangs- en garantieregeling (prepensioen) worden uitgevoerd door het Toeslagenfonds.

De administratieve uitvoering ziet er als volgt uit:

- de afdeling HR van het CBR zorgt voor de invoer van de gegevens in de administratie
- NN verwerkt deze
- AON verzorgt een controle op de output
- A&O verzorgt de financiële administratie van het Pf CBR
- de afdeling Financiële Administratie van het CBR verzorgt de (financiële) boekingen
- het Toeslagfonds verzorgt de jaarrekening van dit fonds
- A&O verzorgt de uitkeringen van de prepensioenregeling inclusief de garantieregeling.

Detailoverzichten financiële prognose

Kostenontwikkeling Pensioenregeling A

In volgorde:

- tabel 1: een berekening op basis van de huidige sterftetafel (Coll 93) en 4 procent rekenrente
- tabel 2: idem maar dan op basis van 3 procent rekenrente
- tabel 3: een berekening op basis van een actuele sterftetafel (Coll 2003) en 3 procent rekenrente.

De berekeningen zijn gebaseerd op de huidige deelnemersbestanden: bij uitdiensttredingen wegens (pre)pensionering vindt geen vervanging plaats.

Tabel 1.

Jaar	Loonsom	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 9.160.309	€ 1.722.138	18,80
2011	€ 8.170.255	€ 2.242.735	27,45
2012	€ 6.133.270	€ 1.686.036	27,49
2013	€ 3.831.152	€ 1.010.658	26,38
2014	€ 1.896.199	€ 428.541	22,60
Totaal		€ 7.090.108	

In de berekening van de pensioenlasten 2010 is nog geen backservicelast verwerkt in verband met een salarisstijging per 1 januari 2010.

Bij een salarisstijging van 2 procent ten opzichte van 2009 neemt de pensioengrondslag toe met € 151.416,00; daaraan is een backservicelast verbonden van € 905.686,00.

Bij elke 1 procent extra salarisstijging neemt de pensioengrondslag toe met € 91.619,00 met daaraan verbonden een backservicelast van € 548.000,00.

Tabel 2.

Jaar	Loonsom	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 9.160.309	€ 1.952.003	21,31
2011	€ 8.170.255	€ 2.530.396	30,97
2012	€ 6.133.270	€ 1.894.694	30,90
2013	€ 3.831.152	€ 1.131.342	29,53
2014	€ 1.896.199	€ 477.402	25,18
Totaal		€ 7.985.837	

Tabel 3.

Jaar	Loonsom	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 9.160.309	€ 1.975.619	21,56
2011	€ 8.170.255	€ 2.630.181	32,20
2012	€ 6.133.270	€ 1.975.551	32,22
2013	€ 3.831.152	€ 1.182.789	30,87
2014	€ 1.896.199	€ 501.718	26,46
Totaal		€ 8.265.858	

Kostenontwikkeling Pensioenregeling B

In volgorde:

- tabel 1: een berekening op basis van de huidige sterftetafel (Coll 93) en 4 procent rekenrente
- tabel 2: idem maar dan op basis van 3 procent rekenrente
- tabel 3: een berekening op basis van een actuele sterftetafel (Coll 2003) en 3 procent rekenrente.

Tabel 1

In deze berekening is rekening gehouden met de nog van toepassing zijnde hoge opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. In de berekening onder tabel 3 is rekening gehouden met de in het kader van de éénjarige verlenging geoffreerde lagere opslag.

Tevens hebben wij apart vermeld wat de kosten zouden zijn als de levensloop-toeslag voor deze categorie niet pensioengevend zou zijn.

Tabel 1.

Jaar	Loonsom excl. 2,5% levensloop-toeslag	Jaarlijkse kosten incl. 2,5% levensloop toeslag	Kosten als % van de loonsom: kolom 2 /kolom 1	Jaarlijkse kosten op basis werkelijk salaris exclusief levenslooptoeslag
2010	€ 34.808.026	€ 5.356.409	15,39	€ 5.18921
2011	€ 35.508.564	€ 7.208.846	20,30	€ 6.98003
2012	€ 36.213.811	€ 7.731.723	21,35	€ 7.48378
2013	€ 36.934.969	€ 8.287.130	22,44	€ 8.02019
2014	€ 37.670.187	€ 8.875.720	23,56	€ 8.59672
2015	€ 38.420.633	€ 9.248.141	24,07	€ 8.95985
2016	€ 36.647.337	€ 9.003.777	24,57	€ 8.72039
2017	€ 35.845.399	€ 8.936.471	24,93	€ 8.65601
2018	€ 34.056.900	€ 8.709.175	25,57	€ 8.43590
2019	€ 33.346.956	€ 8.762.987	26,28	€ 8.48879
2020	€ 32.524.448	€ 8.818.706	27,11	€ 8.54318
2021	€ 31.730.110	€ 8.809.146	27,76	€ 8.53336
2022	€ 30.415.614	€ 8.530.616	28,05	€ 8.26496

2023	€ 28.115.113	€ 7.941.385	28,25	€ 7.69393
2024	€ 25.440.994	€ 7.396.670	29,07	€ 7.16556
Totaal		€ 123.616.902		€ 119.733.688

In de berekening van de pensioenlasten 2010 is nog geen backservicelast verwerkt in verband met een eventuele salarisstijging per 01-01-2010. Bij een salarisstijging van 2 procent ten opzichte van 2009 neemt de pensioen grondslag toe met € 519.964,00. Daaraan is een backservicelast verbonden van € 1.654.000,00.

Bij elke 1 procent extra salarisstijging neemt de pensioengrondslag toe met € 260.000,00 met daaraan verbonden een extra backservicelast van € 828.593,00.

Tabel 2.

Jaar	Loonsom (excl. 2,5% levenslooptoeslag)	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 34.808.026	€ 6.678.179	19,19
2011	€ 35.508.564	€ 8.920.460	25,12
2012	€ 36.213.811	€ 9.490.394	26,21
2013	€ 36.934.969	€ 10.090.564	27,32
2014	€ 37.670.187	€ 10.721.066	28,46
2015	€ 38.420.633	€ 11.102.283	28,90
2016	€ 36.647.337	€ 10.796.500	29,46
2017	€ 35.845.399	€ 10.686.381	29,81
2018	€ 34.056.900	€ 10.399.556	30,54
2019	€ 33.346.956	€ 10.422.750	31,26
2020	€ 32.524.448	€ 10.444.524	32,11
2021	€ 31.730.110	€ 10.390.228	32,75
2022	€ 30.415.614	€ 10.035.027	32,99
2023	€ 28.115.113	€ 9.335.277	33,20
2024	€ 25.440.994	€ 8.689.062	34,15
Totaal		€ 148.202.251	

Tabel 3

In deze berekening is rekening gehouden met de in het kader van de éénjarige verlenging geoffreerde lagere opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en een actuele(re) sterftetafel.

Hierdoor wordt, in de vergelijking met tabel 2, duidelijk dat de lagere opslag voor premievrijstelling het effect van de recente(re) sterftetafel nagenoeg elimineert. Daarnaast dalen de risicopremies, een besparing die wel op kan lopen tot 50 procent in vergelijking tot Coll 93.

Tabel 3.

Jaar	Loonsom (excl. 2,5% levenslooptoeslag)	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 34.808.026	€ 6.573.372	18,88
2011	€ 35.508.564	€ 8.960.043	25,23
2012	€ 36.213.811	€ 9.552.344	26,38
2013	€ 36.934.969	€ 10.179.553	27,56
2014	€ 37.670.187	€ 10.843.828	28,79
2015	€ 38.420.633	€ 11.253.664	29,29
2016	€ 36.647.337	€ 10.940.417	29,85
2017	€ 35.845.399	€ 10.839.218	30,24
2018	€ 34.056.900	€ 10.550.496	30,98
2019	€ 33.346.956	€ 10.588.692	31,75
2020	€ 32.524.448	€ 10.625.364	32,67
2021	€ 31.730.110	€ 10.588.614	33,37
2022	€ 30.415.614	€ 10.242.050	33,67
2023	€ 28.115.113	€ 9.529.672	33,90
2024	€ 25.440.994	€ 8.872.688	34,88
Totaal		€ 150.140.015	

Kostenontwikkeling prepensioenregeling

Deze berekening is gebaseerd op sterftetafel Coll 93 en 4 procent rekenrente.

Jaar	Loonsom	Jaarlijkse kosten incl. backservice	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 3.473.984	€ 259.175	7,46
2011	€ 1.650.438	€ 106.938	6,47

Kostenontwikkeling Pensioenregeling C

In volgorde:

- tabel 1: een berekening op basis van de huidige sterftetafel (Coll 93) en 4 procent rekenrente
- tabel 2: idem maar dan op basis van 3 procent rekenrente
- tabel 3: een berekening op basis van een actuele sterftetafel (Coll 2003) en 3 procent rekenrente.

Tabel 1.

Jaar	Loonsom	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 8.943.480	€ 876.461	9,80
2011	€ 9.123.700	€ 929.705	10,19
2012	€ 9.299.519	€ 985.749	10,60
2013	€ 9.490.845	€ 1.044.942	11,01
2014	€ 9.674.707	€ 1.107.754	11,45
2015	€ 9.873.356	€ 1.173.942	11,89

2016	€ 10.070.526	€ 1.243.710	12,35
2017	€ 10.179.961	€ 1.296.927	12,74
2018	€ 10.266.486	€ 1.343.883	13,09
2019	€ 10.177.296	€ 1.347.474	13,24
2020	€ 10.265.890	€ 1.401.294	13,65
2021	€ 10.426.964	€ 1.473.330	14,13
2022	€ 10.296.982	€ 1.480.706	14,38
2023	€ 10.388.920	€ 1.539.638	14,82
2024	€ 10.426.717	€ 1.587.989	15,23
Totaal		€ 18.833.504	

Tabel 2.

Jaar	Loonsom	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 8.943.480	€ 1.163.137	13,01
2011	€ 9.123.700	€ 1.223.259	13,41
2012	€ 9.299.519	€ 1.286.048	13,82
2013	€ 9.490.845	€ 1.351.821	14,25
2014	€ 9.674.707	€ 1.421.014	14,68
2015	€ 9.873.356	€ 1.493.333	15,13
2016	€ 10.070.526	€ 1.568.933	15,58
2017	€ 10.179.961	€ 1.625.453	15,97
2018	€ 10.266.486	€ 1.674.675	16,32
2019	€ 10.177.296	€ 1.675.380	16,46
2020	€ 10.265.890	€ 1.731.209	16,86
2021	€ 10.426.964	€ 1.806.680	17,33
2022	€ 10.296.982	€ 1.810.075	17,58
2023	€ 10.388.920	€ 1.870.071	18,00
2024	€ 10.426.717	€ 1.917.623	18,40
Totaal		€ 23.618.711	

Tabel 3.

Jaar	Loonsom	Jaarlijkse kosten	Kosten als % van de loonsom
2010	€ 8.943.480	€ 1.151.375	12,88
2011	€ 9.123.700	€ 1.211.351	13,28
2012	€ 9.299.519	€ 1.274.282	13,70
2013	€ 9.490.845	€ 1.340.288	14,12
2014	€ 9.674.707	€ 1.409.538	14,56
2015	€ 9.873.356	€ 1.482.132	15,01
2016	€ 10.070.526	€ 1.558.246	15,47
2017	€ 10.179.961	€ 1.615.247	15,87
2018	€ 10.266.486	€ 1.665.022	16,22
2019	€ 10.177.296	€ 1.664.742	16,36
2020	€ 10.265.890	€ 1.720.780	16,76

2021	€ 10.426.964	€ 1.797.004	17,24
2022	€ 10.296.982	€ 1.800.479	17,48
2023	€ 10.388.920	€ 1.861.892	17,92
2024	€ 10.426.717	€ 1.912.285	18,35
Totaal		€ 23.464.663	

Kostenontwikkeling opslagen

Naast de reguliere pensioenpremies zijn er ook zogenoemde *garantieopslagen* verschuldigd over de opgebouwde voorziening verzekeringsverplichtingen (vvp).

Deze bestaan uit :

- garantie voor de levenslange uitkering	0,20%
- rekenrentegarantie	0,40%
- kosten vermogensbeslag	0,35%

De rekenrentegarantievergoeding en de kosten vermogensbeslag zijn uitsluitend verschuldigd over de na 1 januari 2001 opgebouwde voorziening.

Deze opslagen zouden bij voortzetting van de huidige contractcondities het volgende verloop kennen:

Jaar	Kosten Uitkeringsgarantie	Kosten Rekenrentegarantie	Kosten Vermogensbeslag	Totaal
2010	€ 481.385	€ 525.179	€ 459.531	€ 1.466.095
2011	€ 522.303	€ 603.955	€ 528.461	€ 1.654.719
2012	€ 566.698	€ 694.549	€ 607.730	€ 1.868.977
2013	€ 614.868	€ 798.731	€ 698.890	€ 2.112.488
2014	€ 667.131	€ 918.541	€ 803.723	€ 2.389.395

Kosten uitkeringsgarantie (KUG)

De huidige overeenkomst is met een jaar verlengd op 4 procent rekenrente. De grondslagen voor de toekomstige opbouw zijn aangepast van Coll 93 naar Coll 2009: wij rekenen zoals bovenstaand al is opgemerkt met Coll 2003, omdat op dit moment nagenoeg alle verzekeraars daarmee rekenen.

Als gevolg daarvan is over de toekomstige opbouw geen opslag uitkeringsgarantie meer verschuldigd. Over het reeds opgebouwde deel blijven de jaarlijkse opslagen uiteraard wel verschuldigd.

Rekenrentegarantie (KRG)

Bij liquidatie van het pensioenfonds zullen de toekomstige premies worden vastgesteld op basis van een lagere rekenrente dan de nu overeengekomen 4 procent.

Wij zijn in onze berekeningen uitgegaan van 3 procent rekenrente voor de toekomstige opbouw.

Als gevolg van de volatiliteit op de rentemarkt liggen de risicopremies voor rekenrentegarantie inmiddels op een niveau van circa 1,20 procent over de nieuw te vormen voorziening. Wij gaan ervan uit dat aan de bestaande condities voor de reeds opgebouwde aanspraken niet zal worden getornd.

Kosten vermogensbeslag (KVB)

De daling van de rekenrente heeft een positief effect op de opslag die de verzekeraar vraagt wegens derving van rendement op eigen vermogen. Wij verwachten dat deze zal dalen van 0,35 naar 0,2 procent over de nieuw te vormen voorziening.

Bij liquidatie van het fonds zou dat bij aangepaste contractvoorwaarden leiden tot de volgende kostenvergoedingen:

Jaar	KUG	KRG	KVB	Totaal
2010	€ 461.420	€ 525.178,65	€ 459.531,32	€ 1.446.08
2011	€ 479.876	€ 759.768,05	€ 511.547,57	€ 1.751.19
2012	€ 499.071	€ 996.619,97	€ 564.523,05	€ 2.060.21
2013	€ 519.034	€ 1.252.621,17	€ 621.141,20	€ 2.392.96
2014	€ 539.796	€ 1.529.360,02	€ 681.677,24	€ 2.758.33

Totaaloverzicht

Op basis van de bovenstaande tabellen komen wij tot de volgende jaarlasten voor de komende vijf jaar. Dit zijn uitsluitend de pensioenpremies voor de diverse regelingen, rekening houdend met de eindigheid van pensioenregeling A en de prepensioenregeling alsmede de bovengenoemde aannames ten aanzien van in het tarief verwerkte opslagen en sterftetafel. Daarnaast moet nog rekening gehouden worden met de indexatielasten.

Jaar	Pensioenpremie	Kosten KUG, KRG en KVB	Totaal
2011	€ 12.908.513	€ 1.446.130	€ 14.354.643
2012	€ 12.802.177	€ 1.751.192	€ 14.553.369
2013	€ 12.702.630	€ 2.060.214	€ 14.762.844
2014	€ 12.755.084	€ 2.392.796	€ 15.147.880
2015	€ 12.735.796	€ 2.750.833	€ 14.486.629

Let op:

- de berekeningen voor regeling A en B zijn gebaseerd op een grondslagverhoging per jaar van 0,5 procent. Is deze hoger, dan leidt dat tot substantiële, additionele backservicekoopsommen. Zie hiervoor ook hetgeen gesteld wordt onder *Voortzetting bestaande pensioenregelingen*
- in de berekeningen is geen rekening gehouden met de kosten voor vermogensbeheer.

Overzicht gevoerde besprekingen en geraadpleegde documenten

Gevoerde besprekingen

- 14 juni 2010: bespreking directie CBR Rijswijk: Reijnders, Janssen, Kok, Els Janssen
- 7 juli 2010: bespreking OR CBR Waardenburg: De Haan, Moes, Fuchs, Verberne, Lange
- 7 juli 2010: bespreking ondergetekende met Koos v.d. Zalm van VenW Den Haag
- 1 september 2010: bespreking CBR Rijswijk: Kok, Els Janssen, Verstraeten.

Geraadpleegde documenten

1. jaarverslagen van het CBR in de periode 2000 – 2009
2. Financieel Jaarverslag Stichting Toeslagfonds CBR
3. jaarverslagen NN 2000 – 2008
4. Accountantsverslag KPMG 2009 de dato 31 maart 2010
5. OR-berichten en communiqués 2004 – 2010
6. reglementen en contract Nationale Nederlanden
7. alle memo's en verslagen waarnaar wij in dit document verwijzen
8. alle door de OR ter beschikking gestelde dossiers
9. 'Mogelijkheden onderbrengen pensioenregeling CBR', 1e versie 12-4-2010
10. 'Verlenging bestaand contract met 1 jaar'
11. PP-sheets Pensioenoverleg CBR 26 april 2010
12. 'Veranderingen van de pensioenen CBR'.

Indexatie CBR

De indexatie van pensioenaanspraken, meer in het bijzonder de communicatie daaromtrent, moet voldoen aan een aantal criteria die onder andere in de Pensioenwet zijn geregeld.

De indexatiebepalingen sec zijn binnen het CBR lange tijd onderwerp van discussie geweest.

In het Jaarverslag 2006 wordt in het hoofdstuk 'Niet uit de balans blijvende verplichtingen' onder de kop *Pensioenen* een opmerking gemaakt over de indexatie, meer in het bijzonder over de vraag of de indexatiebepalingen voorwaardelijk dan wel onvoorwaardelijk zouden zijn. De conclusie, gebaseerd op een oordeel van deskundigen, was dat sprake is van voorwaardelijke indexatie.

In hetzelfde jaarverslag wordt in het hoofdstuk 'Raad van Toezicht' verslag gedaan van het oordeel terzake van *De commissie van drie*. Deze oordeelde dat sprake was van voorwaardelijke indexatie. De mening van de commissie werd echter niet gedeeld door de OR en de vakorganisaties.

In het Jaarverslag 2009 staat dat het bestuur, in verband met in het verleden gemaakte afspraken (...), na ampele overweging besloten heeft de volledige prijscompensatie toe te passen in 2009. Tevens heeft het bestuur kenbaar gemaakt, dat zij in het vervolg een autonoom beleid zal voeren, waarbij met name gekeken wordt naar de mate waarin in de omgeving toekenning plaatsvindt van prijscompensatie enerzijds en de ruimte in het aanwezige toeslagen-depot anderzijds (...) en dat bij het toeslagenbeleid gestreefd wordt naar duurzaamheid van de toe te kennen toeslagen.

De indexatie die heeft plaatsgevonden in de afgelopen jaren ziet er als volgt uit:

Per 1-1-2007	0,88%
Per 1-1-2008	1,61%
Per 1-1-2009	2,78%
Per 1-1-2010	0,40%

Bron: Jaarverslag NN 2009

Commentaar APS

Los van het feit dat er een mismatch bestaat tussen de feitelijke invulling van de indexatie en de reglementaire indexatiebepalingen die wij hierna zullen behandelen, concluderen wij dat indexatie tot op heden min of meer vanzelfsprekend en ruimhartig was, ondanks dat er sprake was en is van negatieve overrente.

De reglementaire bepalingen

In schema zien de reglementaire bepalingen ten aanzien van de indexatie er als volgt uit:

Wie	Ambitie	Middelen
A: slapers en gepensio- neerden	95% CPI: maximaal 3%	Overrentedeling/uit Indexatiedepot
B-1: slapers en gepensio- neerden	95% CPI: maximaal 3%	Overrentedeling/uit Indexatiedepot
B-2: slapers en gepensio- neerden	95% CPI: maximaal 3%	Overrentedeling/uit Indexatiedepot
C: deelnemers, slapers en gepensioneerden	95% CPI: maximaal 3%	Overrentedeling/ géén Indexatiedepot
Prepensioen: slapers en gepensioneerden	Onvoorwaardelijk CPI, max 3% (?)	Additionele kosten voor CBR
Garantieregeling	Looninflatie (?)	

Bron: rapport KPMG

Uit bovenstaand schema blijkt eveneens, dat er geen sprake is van een onvoorwaardelijk recht op indexatie. Dit wordt bovendien ondersteund door de reglementaire bepalingen.

In het reglement 55-min staat in artikel 10 vrij vertaald het volgende (overigens zijn deze bepalingen ook opgenomen in het Reglement van de groep 55⁺ en Regeling C):

- het Pensioenfonds **probeert** jaarlijks de ingegane pensioenen, de slapersrechten en de wegens arbeidsongeschiktheid premievrij gestelde pensioenen te verhogen
- het Pensioenfonds beslist van jaar tot jaar of dit gebeurt
- áls er geïndexeerd wordt, is dit aan de hand van de CPI en geldt een maximum indexatie van 3 procent
- de financiering van de indexatie geschiedt uit de beschikbare overrente
- mocht er geen of te weinig overrente zijn, dan **kán** een beroep gedaan worden op het Indexatiedepot
- zijn de middelen in het Indexatiedepot ontoereikend, dan vindt géén of een lagere indexatie plaats
- het recht op indexatie vervalt als de uitvoeringsovereenkomst met NN beëindigd wordt en er aansluitend geen nieuwe uitvoeringsovereenkomst wordt gesloten.

Ten aanzien van de slapers en gepensioneerden met prepensioenrechten doet zich een mismatch voor in de reglementaire bepalingen.

In het reglement Prepensioen, artikel 6 bladzijde 4, staat dat het Pf CBR

probeert om jaarlijks toeslagen te verlenen op:

- de ingegane prepensioenen
- de slapersrechten
- de opgebouwde aanspraken van de deelnemers.

Verder zijn de bepalingen analoog aan die van de overige reglementen. Voor wat betreft de financiering van de indexatie is bepaald (lid 3 van artikel 6), dat deze plaatsvindt uit de overrente die gegenereerd wordt in de prepensioenregeling.

Uit deze tekst blijkt dus **de voorwaardenlijkheid**. Die staat in contrast met de opmerkingen in andere documenten en met het in de praktijk gehanteerde beleid dat sedert het Cao-akkoord 2006 voor de bovengenoemde categorieën de indexatie **onvoorwaardelijk** is en maximaal 3 procent per jaar bedraagt.

In artikel 22 ('Inwerkingtreding en overgangsbepalingen') van hetzelfde reglement daarentegen staat weer het volgende:

- voor gewezen deelnemers geboren ná 1950 (zolang men in dienst blijft) vindt de indexatie plaats op basis van de CPI (maximaal 3 procent). De indexatie wordt gefinancierd middels aanvullende koopsommen
- voor slapers en ingegaan prepensioen vindt de indexatie voorwaardelijk plaats op basis van de CPI (maximaal 3 procent) en mits er overrente is uit hoofde van (pre)pensioencontract.

Voorbeelden administratieve onduidelijkheden

Ter illustratie een aantal voorbeelden van de 'rommelige en onoverzichtelijke' wijze waarop administratief gehandeld en verantwoording afgelegd wordt.

Voorbeeld 1

Jaarverslag Toeslagfonds 2003, *Ten geleide* (bladzijde 5)

De benodigde middelen voor het Toeslagfonds zijn op een depotrekening bij NN ondergebracht (overgangs- en garantiedepot). De jaarlijks beschikbaar komende interest over het saldo van dit depot zal door NN worden overgeboekt.

Overige opmerkingen in dit jaarverslag:

1. De toeslagen op de uitkeringen in 2002 en 2003, respectievelijk € 1.159.000 en € 1.473.000, zijn door het CBR namens het Toeslagfonds uitgekeerd.
2. De bijdrage van de Stichting Prépensioenfondsen ten behoeve van de overgangs- en garantieregeling wordt jaarlijks met het Toeslagfonds verrekend.
3. Voor de vorming van het Indexatiedepot, bedoeld voor de financiering van toeslagen op pensioenen, is in 2003 € 5.000.000 onttrokken aan het depot van het Toeslagfonds bij NN.

Commentaar APS

Zoals al is opgemerkt, klopt het boekhoudkundig wel, maar zijn de boekingen voor de ongevoefde lezer onnavolgbaar. De onttrekking aan het Toeslagfonds van € 5.000.000 ter vorming van een Indexatiedepot is bovendien in strijd met de doelstelling van het Toeslagfonds.

Voorbeeld 2

Jaarverslag CBR 2005

De stijging van de personeelskosten wordt voornamelijk veroorzaakt door enkele incidenteel hogere pensioenlasten (€ 7.700.000). Hiervan wordt € 2.500.000 veroorzaakt door het inhalen van backservicekortingen uit 2003 (?); € 4.000.000 betreft de voorgenomen afdracht vanuit de examentarieven CBR 1998 - 2005 (onder aftrek van de prepensioenlasten aan de Stichting Toeslagfonds CBR) en € 900.000 heeft betrekking op te veel toegerekende overrente uit 1998 en 1999 (?). Daarnaast zijn de personeelskosten beïnvloed door de nieuwe RJ-271 richtlijn.

Commentaar APS

De (correctie) boekingen zijn illustratief voor de rommelige manier waarop er qua verslaglegging in de voorgaande jaren omgegaan is met het pensioendossier.

Voorbeeld 3

Jaarverslag CBR 2006

De incidentele pensioenlast van € 3.390.000 betreft een naverrekening van over de periode 2001 - 2005 in aanmerking genomen technische resultaten die aan het Pensioenfonds toekomen.

Het verslagjaar 2005 werd gekenmerkt door enerzijds een bate ad € 6.700.000 door twee stelselwijzigingen en anderzijds een incidentele (backservic-)pensioenlast van € 7.700.000.

Uit hetzelfde Jaarverslag CBR 2006, rubriek *Vorderingen*, Stichting Toeslagfonds CBR:

€ 3.501.000: dit heeft betrekking op door het CBR namens dit fonds voorgesloten betalingen in het kader van de uitvoering van de overgangs- en garantieregeling als verleende toeslagen op ingegane prepensioenuitkeringen.

Voorbeeld 4

Jaarverslag CBR 2008, rubriek *Vorderingen*

- vooruitbetaalde indexatie premievrije 55-min-prepensioenpolissen: € 1.227.000, betreft een aan NN vooruitbetaalde premie ad € 1.309.000 inzake toekomstig te indexeren pensioenuitkeringen van de actieve groep medewerkers jonger dan 55 jaar
- vordering op Stichting Toeslagfonds CBR in 2007.

Voorbeeld 5

In de Jaarverslagen 2003 en 2004 staat onder *Voorzieningen*: Dit betreft sociale voorzieningen inzake aanvullende uitkeringsverplichtingen (in euro's) met betrekking tot invaliditeits-, respectievelijk ouderdagpensioenen.

Sociale voorzieningen	2004	2003
Primo boekjaar	31.000	50.582
Dotaties		27.000
Uitgaven	1.041	46.582
Ultimo boekjaar	29.959	31.000

In 2005 is deze voorziening verdwenen. Niemand heeft ons tekst en uitleg kunnen geven omtrent deze voorziening; noch waar zij voor diende, noch waarom zij in 2005 niet meer in de verslaglegging voorkwam.

Verslaglegging pensioenlasten

Samenvatting pensioenlasten in jaarverslagen CBR

In de Jaarverslagen 2004, 2003, 2002 en 2001 worden geen bijzonderheden vermeld over de pensioenlasten: de lasten zijn opgenomen onder *Personeelskosten*.

<i>Personeelskosten</i>	2004	2003	2002
Pensioenlasten	8.078.920	6.625.537	6.967.722

De rubriek *Pensioenlasten*.

Alle onderstaande bedragen zijn in € 1.000.

	2009	2008	2007	2006	2005
Pensioenlasten	12.242	11.937 9.451	6.095	4.516	5.069
Stelselwijziging		12.374 1)			
Mutatie voorziening	3.139	2.486	2.486	2.486	2.486
Incidenteel		3.181 2) 3.181	5.313	3.390	7.722
Totaal	9.103	27.492 15.118	13.894	10.392	15.277

Toelichting

- Per primo 2009 vindt een aanpassing plaats van de cijfers die in het Jaarverslag 2008 zijn opgenomen als gevolg van de stelselwijziging. De originele cijfers uit het jaarverslag vermelden wij vetgedrukt. Het bedrag ad € 12.374 is als volgt samengesteld:
 - € 4.881 in verband met backserviceverplichting alsgevolg van loonsverhoging 2008
 - € 4.284 in verband met tekort Stichting Toeslagfonds
 - € 1.582 in verband met verplichting aanvullende kosten Pensioenfonds 2008 (nota NN)
 - € 1.627 in verband met indexatie prepensioen 55-min
- Eenmalige backservicecost in verband met het verhogen van het opbouwpercentage van 1,9 naar 2 procent voor medewerkers jonger dan 55 jaar en op 1 januari 2006 in (vaste) dienst.

Ter verduidelijking:

- De basis voor de verantwoording van de pensioenlasten in enig boekjaar zijn de ontvangen nota's van Pf CBR, aangevuld met overige pensioenverplichtingen per ultimo balansdatum. In de praktijk stuurt het Pf CBR een (voorschot)nota aan het CBR. Na afloop van het kalenderjaar wordt, inclusief eventuele interestvergoedingen voor NN, afgerekend.
- Onder *Overige verplichtingen* wordt tot en met 2011 een jaarlijkse extra last van € 1,4 miljoen opgenomen voor de reparatie van de groep 55-min middels een additionele levensloopbijdrage van 4,3 procent.

Overzicht verantwoording in Jaarwerk NN

Wij hebben onderstaand de boekingen in het jaarwerk van NN in kaart gebracht en gespecificeerd.

Het gaat daarbij om de bedragen die zij ontvangen hebben, gesplitst naar:

- tabel 1: de premies en (stortings-)koopsommen
- tabel 2: de administratiekosten en omvangskorting
- tabel 3: de verschuldigde opslagen.

Tabel 1.

	Premie	Koopsom	Stortings- koopsom	Risico- premie	Totaal
2002	415.779	6.015.759	6.663.330	98.097	13.192.965
2003	490.251	5.381.304	7.502.621	94.842	13.369.018
2004	493.341	3.748.524	7.069.058	94.826	11.405.749
2005	499.679	4.325.366	7.470.080	103.639	12.398.764
2006	365.837	3.954.744	6.905.862	105.166	11.331.609
2007	455.364	9.026.951	7.548.817	119.777	17.150.909
2008	431.418	9.643.283	7.834.399	130.369	18.039.469
2009	498.122	7.732.500	8.312.155	136.759	16.679.536

Tabel 2.

	Administratiekosten	Omvangskorting ¹⁴⁾	Netto kosten NN
2002	923.508	474.947	448.561
2003	942.831	484.885	457.947
2004	798.402	410.607	387.795
2005	867.913	446.356	421.558
2006	793.213	407.938	385.275
2007	1.200.564	617.433	583.131
2008	1.262.763	649.421	613.342
2009	1.167.568	600.463	567.104

¹⁴⁾) Omvangskorting is volgens contractbepalingen!

Gehanteerde opslagen

Naast de reguliere pensioenpremies zijn er ook zogenoemde *garantieopslagen* verschuldigd over de opgebouwde voorziening verzekeringsverplichtingen (vvp).

Deze bestaan uit :

- garantie voor de levenslange uitkering 0,20%
- rekenrentegarantie 0,40%
- kosten vermogensbeslag 0,35%

Tabel 3.

	Uitkeringsgarantie	Rentegarantie	Vermogensbeslag
2002	230.019	79.730	68.539
2003	270.606	138.360	121.065
2004	293.099	181.832	159.104
2005	318.352	229.560	200.865
2006	341.908	267.233	233.829
2007	375.096	331.473	290.039
2008	410.813	398.718	348.878
2009	266.204	456.677	348.878

Overzicht verantwoording in financieel verslag Pf CBR

Dit verslag wordt opgesteld door het bestuur, door AON als certificerend actuaaris beoordeeld en geaccordeerd door de accountant.

Ter verduidelijking van de onderstaande cijfers: de *bruto baten* zijn het totaal van de door werkgever en werknemers betaalde bijdragen. De *pensioenbijdragen* zijn de bedragen die in het jaarverslag van het Pf CBR zijn opgenomen. In principe zouden deze moeten matchen met de door NN in haar jaarverslag verantwoorde premies. Dit blijkt echter niet het geval te zijn zoals onderstaand blijkt.

In 2006 verschijnen in het jaarverslag ineens totaal andere bedragen voor de jaren 2004 en 2005. De in het Jaarverslag 2006 vermelde omvangskorting wijkt af van de omvangskorting die in het Jaarwerk 2006 van NN verantwoord wordt: € 407.938.

	Bruto baten volgens Pf	Omvangskorting in verslag	Vordering op sponsor	Pensioenbijdragen volgens JV	Premie NN
2002	13.192.966	474.948	338.686	13.192.000	13.192.965
2003	16.736.002	484.884	1.389.340	16.736.000	13.369.018
2004	11.729.183	410.607	6.903.328	10.995.000	11.405.749
2005	12.765.867	446.037	2.755.659	11.952.000	12.398.764
2006	13.767.000	342.000	1.028.000	13.767.000	11.331.609
2007	21.239.000	Niet vermeld	7.747.000	Niet vermeld	17.150.909

2008	19.548.000	Niet vermeld	8.391.000	Niet vermeld	18.039.469
2009	16.529.000	Niet vermeld	5.143.000	Niet vermeld	16.679.536

Toelichting en mogelijke verklaring:

In 2003 zou het verschil (gedeeltelijk) verklaard kunnen worden uit het feit dat in dat jaar twee nieuwe depots geopend worden, waaronder het Fischer-arrest depot, voor in totaal € 3.452.000.

Overzicht nota's NN, Pf CBR en de betalingen door het CBR

Dit overzicht is samengesteld aan de hand van:

- een opgave van het CBR
- de cijfers in het (financieel) jaarverslag van het Pensioenfonds
- de cijfers in het jaarverslag van NN.

Jaar/Contract	CBR gedane betalingen	Premie NN	Werknemers-bijdrage	Kasstroom vanaf 2008	Feitelijke premie verslag Pf
2000 37240	4.207.586				
38811	907.560				
2001 37240	7.706.446				
2002 37240	9.926.587	13.192.965			13.192.966
2003 37240	5.000.000	13.369.018			16.736.002
12971	1.200.000				
Fischer	1.700.000				
2004 32740	5.000.000	11.405.749			11.729.183
32041	2.811.435				
2005 37240	10.000.000	12.398.764	749.000		12.765.867
12971	7.988.304				
38811	3.500.000				
2006 37240	8.500.000	11.331.609	1.166.000		13.767.000
2007	9.349.764	17.150.909	2.157.000		21.239.000
2008 37240	18.517.603	18.039.469	2.196.000	18.227.000	19.548.000
12971	5.931.581				
2009 37240	20.506.836	16.679.536	2.413.000	17.944.000	16.529.000
2010 37240	10.086.188				
Totaal 37240 2002- 2009	108.801.011	113.568.019			125.567.018
Totaal Generaal	120.976.730				

Toelichting en opmerkingen:

- de betalingen CBR zijn exclusief werknemersbijdragen
- de feitelijke premie verslag Pf is het totaal van de werkgevers- en werknemersbijdrage
- 2007, *de feitelijke premie verslag Pf*: Het bedrag ad € 22.548 is inclusief de indexatiekosten ad € 1.309.000. Dus exclusief is dit € 21.239. In 2008 wordt er geen indexatiekoopsom opgevoerd (?) en in 2009 valt deze vrij uit de voorziening. Van enige consistentie op dit punt is geen sprake
- het bedrag ad € 5.931.581 in het Jaarverslag 2008 van het CBR matcht niet met het Jaarwerk 2008 van NN. In het Jaarwerk van NN is dit bedrag € 2.000.000 hoger.

Toeslag en indexatiefondsen

Alvorens wij dieper ingaan op de verslaglegging, hechten wij eraan om allereerst een aantal opmerkingen te maken die essentieel zijn voor een goed begrip bij de lezer.

Bij de overgang naar een garantiecontract (zie hoofdstuk 1: *Geschiedenis Pf CBR*) is feitelijk het volgende gebeurd:

- NN heeft zich **garant gesteld voor alle verplichtingen** die het CBR op dat moment had jegens de verzekerden in de pensioenregeling(en)
- onder die verplichtingen moeten ook zaken als Toeslagfondsen en indexatieverplichtingen verstaan worden
- door de garantstelling van NN kreeg het Pf CBR een schuld aan NN
- die schuld is vertaald in negatieve overrente
- feitelijk, en daar gaat het om, is dit gewoon boekhouden en gaat het om rekening-courantverhoudingen: de schuld wordt gesplitst over Toeslagfondsen en indexatiefondsen (indexatiedepots).

Naar onze mening is het absoluut noodzakelijk om dit aan de op het pensioen-dossier betrokken partijen duidelijk te maken teneinde de al jaren sluimerende bezwaren weg te nemen. Dit geldt overigens ook voor de gevolgen van de RJ-271 verslaglegging. Dit is boekhouden en zegt niets over de daadwerkelijk door het CBR in het kader van de pensioenregelingen gedane betalingen aan de uitvoerder.

Ontwikkeling Toeslagfondsen

Het Toeslagfonds is verantwoordelijk voor de uitvoering van de overgangs- en garantiebepalingen die tot stand gekomen zijn bij de omvorming van de VUT-regeling naar de prepensioenregeling per 1 januari 1998.

Op grond van Bijlage XIII bij de verzekeringsovereenkomst met NN zou in de praktijk het volgende moeten gebeuren:

- het Toeslagfonds zal zorgdragen voor het verrichten van uitkeringen uit hoofde van de overgangs- en garantieregeling (artikel a)
- NN boekt jaarlijks de overrente die betrekking heeft op het overgangs- en garantiedepot in dit depot (artikel b)

- indien en zolang het saldo van het overgangs- en garantiedepot ontoereikend is voor de financiering van overgangs- en garantieregeling, zal NN een derde van de overrente op het reguliere pensioencontract in dit depot boeken (artikel b)
- het Pf CBR doet NN maandelijks een opgave van het ten laste van het depot te boeken bedrag. NN zal dit bedrag overmaken naar het Toeslagfonds (artikel c).

Hoewel met het bovenstaande expliciet is vastgelegd wat de bedoeling was en is van het Toeslagfonds, wordt daar in de praktijk, die weerbarstiger is zoals uit de onderstaande voorbeelden uit 2003 en 2008 blijkt, anders mee omgegaan.

Voorbeeld 1

Jaarverslag Toeslagfonds 2003.

Voor de vorming van het Indexatiedepot, bedoeld voor de financiering van toeslagen op pensioenen, is in 2003 € 5.000.000 onttrokken aan het depot van het Toeslagfonds bij NN. Van enige cijfermatige onderbouwing van dit bedrag is, behalve dat in de notulen van het bestuur van het Toeslagfonds (30-10-2002) de intentie is vastgelegd om de er 31-12-1997 bestaande stand aan overrente aan te wenden voor indexatie, geen sprake!

Voorbeeld 2

In de rubriek *Vlottende activa* in het Jaarverslag CBR 2008, *Vorderingen*, is voor het jaar 2007 opgenomen een vordering op de Stichting Toeslagfonds CBR met de volgende toelichting:

De vordering op Stichting Toeslagfonds CBR in 2007 had enerzijds betrekking op door het CBR namens dit fonds voorgesloten betalingen in het kader van de uitvoering van *de overgangs- en garantieregeling* als verleende toeslagen op ingegane prepensioenuitkeringen. Daarnaast heeft de Stichting Toeslagfonds CBR in 2007 € 3.500.000 beschikbaar gesteld aan het CBR als een bijdrage voor de oplossing van de pensioenproblematiek van de medewerkers jonger dan 55 jaar die door de cao-partijen is overeengekomen. Deze vordering is in 2008 in zijn geheel afgewikkeld.

Ontwikkeling Indexatiedepot (ook wel Toeslagdepot genoemd)

In 1998 is er een zogenoemd Indexatiedepot in het leven geroepen. Vastgelegd werd indertijd, dat indexaties verleend zouden worden op basis van de beschikbare overrente uit de pensioenregeling. In geval de overrente in enig jaar ontoereikend zou zijn, zou het saldo van het Indexatiedepot worden aangesproken. Blijkt ook dit te laag om de voorgenomen indexatie uit te voeren, dan wordt het indexatiepercentage lager of nihil.

Omdat tegelijkertijd (1 januari 1998) het saldo naar het Toeslagfonds 'verhuisde', was het saldo van het Indexatiedepot op voornoemde datum nihil.

In 2003 is er vanuit het Toeslagfonds een bedrag van € 5.000.000 overgeboekt naar hetzelfde Indexatiedepot. Ons inziens was dit zoals reeds eerder opgemerkt incorrect, omdat dit niet strookt met de doelstellingen van het Toeslagfonds.

Uit het jaarwerk van NN (Toeslagdepot/12971)

	Saldo Ultimo
2002	€ 17.403.893
2003	€ 14.963.547
2004	€ 16.663.548
2005	€ 18.811.910
2006	€ 23.905.930
2007	€ 21.254.490
2008	€ 13.597.993
2009 ¹⁵⁾	€ 10.614.477

Ook de verantwoording van het Indexatiedepot roept vragen op: niet zozeer de verantwoording sec, maar meer de verschillen tussen de door NN verantwoorde bedragen en die van het Pf CBR zoals het onderstaande overzicht laat zien.

Uit het jaarwerk van NN (Indexatiedepot/32041)

	Saldo Ultimo	Bijzonderheden
2002		Vrijval vutreserve ad € 3.539.485
2003	€ 1.752.286	Tevens opening Fischer-depot ad €1.700.000
2004	€ 4.563.721	Geen informatie
2005	€ 2.242.616	Geen informatie
2006	€ 4.699.629	In jaarverslag Pf CBR € 4.954.000
2007	€ 10.450.633	In jaarverslag Pf CBR € 9.218.000
2008	€ 9.462.198	Idem in jaarverslag Pf CBR
2009	€ 7.461.678	In jaarverslag Pf CBR € 7.231.000

Vanaf 2006 wordt dit Indexatiedepot separaat opgenomen in het jaarverslag van het Pf CBR.

Uit het jaarwerk van NN (Indexatiedepot 55-/78514)

	Saldo Ultimo	Bijzonderheden
2009	€ 1.084.872	Idem in jaarverslag Pf CBR

Vanaf 2009 wordt dit Indexatiedepot separaat opgenomen in het jaarverslag van het Pf CBR.

¹⁵⁾ € 3.060.606 overboeking naar egalisatiereserve

Alternatieven voor de huidige pensioenregeling

Algemeen

Bij de bestudering van het dossier zijn wij talloze rapporten en rekenexercities tegengekomen die de afgelopen jaren door deze en gene geproduceerd zijn. De rapporten hebben als grootste gemene deler, dat ze gemaakt zijn in het kader van discussies en onderhandelingen die gevoerd zijn om de regelingen, binnen de (aangepaste) fiscale kaders en nieuwe wetgeving, te verbeteren.

In de betreffende rapporten worden telkenmale diverse denk- en oplossingsrichtingen uitvoerig beschreven en toegelicht, vergezeld van vergelijkingen met andere regelingen en langjarige doorrekeningen op basis van methodieken, waarvan op voorhand kon en mocht worden aangenomen dat die het bevattingvermogen van degenen voor wie ze gemaakt zijn te boven gingen.

Frappant genoeg wordt in de gepresenteerde vergelijkingen met andere regelingen dan weer wel, dan weer niet 'bewezen' dat de regelingen van het CBR duurder en beter zijn: daarbij worden naar onze mening vaak ten onrechte stellingen gebruikt die betwistbaar zijn. Wij zullen dat onderstaand met een voorbeeld (uit velen die aan te voeren zijn) illustreren.

In de discussie die in 2008 heeft plaatsgevonden in de aanloop naar *het 55-min-akkoord* wordt bijvoorbeeld door adviseur AON een vergelijking gemaakt tussen de toenmalige 55-min-regeling en de ABP-regeling in 2006 en in 2008. Vervolgens wordt berekend wat de financiële gevolgen zouden zijn geweest als in 2006 en/of in 2008 het CBR ervoor gekozen zou hebben om de betreffende CBR-regeling te vervangen door die van het ABP.

Men komt tot de volgende redenering:

1. De contante waarde van de pensioenlasten tot 2047 (...) van de ABP-regeling is € 1 mio hoger dan die van de 55-min-regeling van het CBR.
2. Men komt tot die conclusie door aan te nemen dat er bij de ABP-regeling een voorziening indexatie hoort van € 33 mio. Zou het CBR tot 'de overstap' besloten hebben, dan zou door cao-partijen namelijk een indexatie gelijk aan de cao-loonronde geëist worden. Bij een loonronde van 2 procent bedraagt de contante waarde van de indexatie dan €33 mio.
3. Zou dezelfde exercitie in 2008 hebben plaatsgevonden, dan zou de contante waarde van de lasten behorende bij een ABP-regeling zelfs € 7 mio hoger zijn. Door de reparatie in 2006 zijn de opgebouwde en te indexeren rechten immers hoger geworden.
4. En, onder de aanname dat de cao-partijen de ABP-regeling dan voor alle medewerkers van het CBR zouden claimen (...), zou de contante waarde van de toekomstige lasten van de ABP-regeling ten opzichte van die van de 55-min CBR middelloonregeling zelfs € 29 mio meer bedragen.

Wij nemen zonder meer aan dat de berekeningen kloppen, maar u begrijpt dat de redenatie niet deugt. Bij een ABP-regeling voor het CBR wordt de indexatie als onvoorwaardelijk verondersteld, terwijl dat bij de ABP-regeling sec helemaal niet het geval is.

Op de vele vergelijkingen die in de afgelopen jaren met andere regelingen gemaakt zijn, valt in de context waarbinnen die plaatsvonden en ook momenteel plaatsvinden overigens nog heel wat af te dingen. Feitelijk zijn de vergelijkingen een kostbare en zinloze tijdverspilling geweest om de volgende redenen:

- De regelingen waarmee de CBR-regeling vergeleken wordt, betreffen andere pensioensystemen (in de regel middelloon), kennen vele variaties in het opbouwpercentage per dienstjaar, de manier waarop het nabestaandenpensioen gefinancierd wordt (opbouw of risico), de indexatie (voorwaardelijk dan wel onvoorwaardelijk), de gehanteerde rekenrente en de uitvoeringskosten (accountant, actuaaris, adviseur, verslaglegging, fondsadministratie).
- Ze houden geen rekening met nuances als de gemiddelde leeftijd van de deelnemers (die is bij de CBR-medewerkers relatief hoog) en het gemiddeld salaris.
- Ze houden geen rekening met de achterliggende gedachten van de betreffende pensioenuitvoerders ten tijde van de aanpassing aan de Vpl-wetgeving. Het ABP bijvoorbeeld heeft gekozen voor de vigerende regeling (2,05 procent opbouw per jaar en een franchise van € 10.500) omdat deze gezien de populatie betere pensioenresultaten opleverde dan het hanteren van de fiscale maxima. Tot een inkomen van circa € 30.000 levert de ABP-regeling daardoor betere pensioenresultaten op. En laat dat nou net de inkomenscategorie zijn die in de ABP populatie het grootst is (...).
- Er wordt geen rekening gehouden met het instrument 'loonpolitiek'.
- Het ontbreekt bij de verantwoordelijken van het CBR aan een visie ten aanzien van de kwaliteit en de kostprijs van een voor het CBR opportune pensioenregeling.

De uitkomsten van de vergelijkingen staan dus, gezien de aard en de kwaliteit van de CBR-regelingen, min of meer al op voorhand vast. Daar is niet al te veel pensioen kennis voor nodig.

Een discussie over de toekomst van de CBR-regelingen, los van de uitvoerder, kan alleen vruchten afwerpen als er een duidelijk financieel kader (lees: budget) bepaald wordt, waarbinnen de kosten zich (maximaal) mogen bewegen. Als referentiekader voor het budget kan de kostprijs worden genomen van de Nederlandse pensioenregelingen: die beweegt zich tussen de 15 en 20 procent van de loonsom. Het spreekt voor zich, dat in dit budget zaken als levensloopcompensatie en dergelijke niet meegenomen worden.

Vervolgens kan berekend worden welke regeling – de voorkeur geniet uiteraard één regeling voor alle medewerkers – het beste past binnen de budgettaire grenzen en welke consequenties dit heeft voor de pensioenopbouw in relatie tot de huidige. Dat dit uiteindelijk in de toekomst zal leiden tot een lagere pensioenopbouw is evident: minder premie is per definitie minder pensioenopbouw.

En last but not least, met deze benadering wordt de discussie op een faire en begrijpelijke manier gevoerd en bovendien ontdaan van zinloze, niet op feiten gebaseerde sentimenten in het publiek debat.

Welke opties heeft het CBR met betrekking tot zijn pensioenregeling(en)?

Naar onze mening heeft het CBR de volgende alternatieve opties voor de huidige constructie:

1. liquidatie van het fonds, rechtstreeks verzekeren bij de huidige verzekeraar en ongewijzigde voortzetting van de huidige regelingen;
2. idem als 1 en de regeling onderbrengen bij een andere pensioenverzekeraar;
3. idem als 1 of 2 en tegelijkertijd de parameters van de bestaande regelingen naar beneden bijstellen en/of uniformeren voor alle medewerkers;
4. liquidatie van het fonds, beëindigen van het verzekeringcontract en toetreden tot een bedrijfstakpensioenfonds (bijvoorbeeld ABP/APG);
5. idem als 4 en oprichten van/toetreden tot een zogenoemd multi-Opf;
6. het omzetten van de bestaande regeling in een zogenoemde CDC-regeling;
7. het fonds intact houden en volledig inzetten op lagere uitvoeringskosten, beter vermogensbeheer en governance: aangezien op het moment dat wij dit rapport opgesteld hebben het besluit tot liquidatie al genomen was schenken wij aan die optie in dit rapport verder geen aandacht. Mocht echter, om welke reden dan ook, de liquidatie van het fonds geen doorgang vinden is dit een optie die zeker de moeite van het onderzoeken waard is.

Optie 1: Liquidatie van het fonds en rechtstreeks verzekeren

De gevolgen van deze keuze zijn als volgt:

- behalve in de uitvoeringskosten die substantieel dalen, verandert er ten opzichte van de huidige situatie inhoudelijk hoegenaamd niets
- de kosten zullen zich ontwikkelen conform de cijfers opgenomen in hoofdstuk 4 en bijlage 3
- de kans op additionele winstdeling in de vorm van overrente die daadwerkelijk aangewend kan worden, is vooralsnog voor een zeer lange periode zeer laag of nihil. Het saldo van de negatieve overrente (volgens het memo 'Veranderingen van de pensioenen CBR' circa € 30 miljoen per ultimo 2009) voorkomt dit. Een optie is om bij NN een splitsing te bedingen: de negatieve overrente op de bestaande reserve wordt ingelopen met toekomstige overrente die uit deze reserve voortvloeit, de overrente die gegenereerd wordt in het nieuw af te sluiten contract over de nieuw te vormen reserve wordt uitgekeerd aan CBR (en aangewend voor indexatie).

Optie 2: Liquidatie van het fonds en rechtstreeks verzekeren bij andere verzekeraar

Het verschil met optie 1 is dat er voor de toekomst een kans, met de nadruk op káns, ontstaat op overrente, afhankelijk van de overeen te komen contractbepalingen. Afscheid nemen van NN heeft geen additionele kosten voor Pf CBR tot gevolg, behalve de kosten voor het inregelen van de duration matching zoals besproken in hoofdstuk 1.

Nadeel is dat er in de toekomst een moment kan ontstaan dat er meer dan € 200 miljoen belegd vermogen bij NN aanwezig is, waarop geen negatieve overrente meer rust, waardoor alle te genereren overrente niet naar het CBR gaat maar bij NN blijft.

Optie 3: Liquidatie van het fonds en wijzigen van bestaande pensioenregeling(en)

Los van de keuze van de uitvoerder impliceert deze keuze dat de vigerende parameters van de pensioenregelingen op onderdelen bijgesteld worden, naar beneden welteverstaan, hetgeen naast een substantiële besparing op de uitvoeringskosten tot kostenvoordelen zal leiden.

De volgende aanpassingen zijn dan sec, of in combinatie, te overwegen:

- aanpassing van het pensioensysteem: regeling A, B1 en B2 worden (geïndexeerde) middelloonregelingen of een beschikbare premiereregeling
- aanpassing van het opbouwpercentage
- verlaging van het pensioengevend salaris en/of het invoeren van een maximum pensioengevend salaris
- vervangen van het nabestaandenpensioen op opbouwbasis door een nabestaandenpensioen op risicobasis
- verlagen/bevriezen van de indexatie
- verhogen van de eigen bijdrage.

Daarnaast kunnen de volgende zaken eventueel heroverwogen worden:

- de garantieregeling (franchiseverschil) uit het Vpl-akkoord
- de garantiebepalingen in de levensloopregeling
- het feit dat de levenslooptoeslag van 2,5 procent pensioengevend is
- de onvoorwaardelijke indexatie van het prepensioen.

Optie 4: Liquidatie van het fonds en toetreden tot bedrijfstakpensioenfonds (ABP)

In diverse documenten wordt deze optie serieus geopperd. Het blijkt dat de directie van het CBR hier een voorkeur voor heeft. Deze optie vereist vooralsnog een wijziging van de statuten van het ABP: deze aanpassing is inmiddels doorgevoerd.

Het voordeel van deze optie is dat een voor iedereen eenduidige regeling ontstaat die in principe kostenefficiënt kan worden uitgevoerd. Wij zeggen in principe, omdat de vraag vooralsnog is en blijft of de ABP-regeling in zijn huidige vorm voortgezet zal worden.

Het antwoord daarop zal voor een belangrijk gedeelte afhangen van de ontwikkeling op de rentemarkt, de heroverweging van het Financieel Toetsings Kader (FTK) en de uitvoering van het Pensioenakkoord zoals dat overeengekomen is tussen de sociale partners.

Bovendien moeten bij deze optie ook de volgende zaken in ogenschouw worden genomen:

- Het ABP zal ongetwijfeld een inkoopson vragen aan het CBR voor het integraal opnemen van de CBR-medewerkers in de ABP-regeling. Volgens de directie CBR is op 6 september 2010 door het ABP een indicatie van dit bedrag afgegeven. De inkoopson bedraagt € 727.000.

- De vraag is wat te doen met de bij NN opgebouwde reserve. Los van de vraag óf en hoeveel NN bereid is over te hevelen (in elk geval op basis van de huidige contractvoorwaarden níet de volledige reserve!), zal het verzekeren van de opgebouwde aanspraken in de ABP-regeling óók tot eenmalige additionele kosten leiden, omdat deze verzekerd zullen worden op actuele actuariële grondslagen.

- Als besloten wordt om de bij NN opgebouwde reserve níet over te dragen, zal dit tot gevolg hebben dat ergens in de toekomst een bedrag van meer dan € 200.000.000 bij NN belegd is, zonder dat dit enige vorm van overrente voor het CBR oplevert.

Optie 5: Liquidatie van het fonds en oprichten van/toetreden tot een multi-Opf
Bij deze optie zijn er nog twee varianten mogelijk, namelijk wel/niet herverzekeren. Deze optie achten wij gegeven de omstandigheden niet zinvol en zullen wij verder niet bespreken.

Optie 6: Omzetten van bestaande regeling(en) in een CDC-regeling
Bij deze optie worden (in principe) de bestaande regelingen gehandhaafd, maar wordt er tussen de sponsor (CBR) en het uitvoeringsorgaan (Pf CBR of een verzekeraar) telkens voor een periode van vijf jaar een vast bedrag overeengekomen, waarmee de regelingen gefinancierd moeten worden. Met een dergelijke afspraak worden het beleggingsrisico en het langlevensrisico volledig bij de werknemers gelegd. Feitelijk krijgen de medewerkers dan een beschikbare premieregeling.

Gezien de hoge kosten van de huidige regelingen zal door de vakbonden en OR voor de periode van vijf jaar een premie bedongen worden die in lijn ligt met de huidige. Per saldo zal dat weinig tot geen besparing opleveren. Dit lijkt ons geen optie. Een variant hierop is optie 3 die dan uitgevoerd wordt als een CDC-regeling.

Medezeggenschapsaspecten

Elke hierboven genoemde optie, met uitzondering van optie 1, impliceert dat er instemming nodig is van de vakbonden/OR.

Een complicerende factor is dat bij de opties 3 en 4 tegelijkertijd én een regelingswijziging plaatsvindt én een wijziging van de uitvoerder. De vraag is derhalve in welke volgorde deze wijzigingen aan de orde komen. Bovendien moet in overweging worden genomen dat als gekozen wordt voor optie 4, toetreding tot het ABP, er feitelijk geen invloed meer is vanuit het CBR (lees directie en OR) op de uitvoering van de regeling en het bestuur. Indien gekozen wordt voor optie 1, 2 of 3 is dit wel het geval: de OR heeft instemmingsrecht en de vereniging van gepensioneerden krijgt een zogenoemd *hoorrecht*.

Uitvoeringsaspecten

Bij de opties 3 (de regelingen aanpassen en rechtstreeks verzekeren) en 4 (toetreding tot het ABP) is een van de eerste vragen wat te doen met de reeds opgebouwde aanspraken in het huidige verzekeringscontract en hoe om te gaan met de overgangs- en garantiebepalingen.

Daarnaast zal het eventueel inbrengen van de actuariële waarde van de opgebouwde aanspraken, los van de vraag of dit voor de medewerker zinvol is, in beide gevallen leiden tot additionele kosten vanwege het hanteren van actuele (lees: modernere) actuariële grondslagen.

Overigens merken wij op, dat rechtstreeks verzekeren zal leiden tot (opnieuw) een verschuiving in de verantwoording van de pensioenlasten in de jaarverslagen. Alleen de betaalde premies hoeven dan nog maar verantwoord te worden.